

ŽIENSKI SVET

LETO XVII
NOVEMBER
1 9 3 9

Angela Vode: November 1939 | Za našo besedo in pesem | Rasta Pleskovič: Nora Čila | Erna Muser: Za narodov blagor | Nina Korène-Novakova: Obup v začaranem krogu | Tudi me čutimo odgovornost | Javni dogodki, ki morajo zanimati tudi žene | Umetnost: K. V.: Uprizoritve v ljubljanskem dramskem gledališču. Elpi: Naše slikarske razstave | Naše žene pri delu | Po ženskem svetu | Priloge: Naš dom, Modna priloga in krojna pola

Cenjenim gg. naročnicam na znanje!

Javljamo cenj. gg. naročnicam,
da smo preselili našo pisarno
iz Tavčarjeve ulice na

Aleksandrovo cesto 16

I. nadstropje

Uredništvo in uprava

Zenski Svet izhaja vsak mesec v Ljubljani. Letna naročnina za list z gospodinjstvo prilogo «Naš dom», modno prilogo in krojno polo z ročnimi deli znaša *din 64*—, polletna *din 33*—, četrtletna *din 17*—. Posamezna številka *din 6*—. Sam list s prilogo «Naš dom» ali same priloge *din 40*—, Za Italijo *Lit 24*—, posamezna številka *Lit 250*; za ostalo inozemstvo *din 85*—. Račun poštne hranilnice v Ljubljani številka 14.004. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Aleksandrova c. 16/I. Začasna telefonska številka 35.91. Izdaja Konzorcij Zenski Svet v Ljubljani.

Za konzorcij in uredništvo odgovorna Milka Martelanc.

Tiska tiskarna Veit in drug, družba z o. z., Vir, pošta Domžale. (Predstavniki Peter Veit, Vir.)

November 1939

Angela Vode

Žene vsega sveta so po svetovni vojni posvetile tihi mesec november misli na večni mir med narodi: nikoli več ne sme življenje, ki ga daje žena, ugasniti zadeto od morilnega orožja. Milijski žena po vsem svetu udružujejo od tedaj svoje želje in hrepenenje v skupno voljo: nikdar več vojne! Nikdar več naj človeška mati ne rodi sina za ubijanje, nikoli več naj ne postane delo človeških rok kup razvalin.

A kakor v zasmeh temu hrepenenju, ki je nedvomno iskreno, je mir po zadnji vojni trajal le malo časa. Le malo časa je svet vriskal v veselju, ker ga je minila bojazen pred umiranjem in pred negotovo bodočnostjo. Kmalu so se pojavile zavojevalne skomine tistih, ki so svoje državne sisteme zgradili na imperializmu. Začeli so se osvajalni pohodi močnejših proti slabejšim. Zagrmeli so topovi in smrt je začela kositi; nedolžni ljudje so zopet umirali po bojnih poljanah. Orožje, ki jim je donášalo smrt, je bilo krutejše kakor v zadnji vojni in države so začele tekmovati v izumih sredstev, ki bi bolj nečloveško ubijali ljudi.

Toda dokler so umirali ljudje daleč proč od nas — na Kitajskem, v Abesiniji — se nismo prav zavedli, da je mir v resnici že porušen, da so vse lepe besede o miru le votel zvok, ki ga spremlja podtalno bobnenje novega viharja, ki ograža že tudi našo bližino. Žene so po svojih kongresih in zborovanjih še dalje slavile idejo miru in poudarjale voljo, boriti se proti vojni, kajti povečini se niso zavedale, da grade svoja prizadevanja na peščena tla: za njihov ideal večnega miru med narodi ni bilo pravih temeljev. Za trajen mir med narodi je brezpogojno potrebno, da je njihovo sožitje zgrajeno na trdnih osnovah pravičnosti — ne na pravici peštl močnejšega — marveč na enakopravnosti vseh narodov in vseh poedincev, kjer je izključeno vsako izkoriščanje. Dokler narodi, zlasti pa oni, ki narode vodijo, ne bodo spoznali, da je ustvaritev trajnega miru mogoča samo tedaj, ko ne bo misel prave človečnosti ždela vklenjena v srcih zatiranih, marveč bodo zgradili na njej resnično bratstvo med narodi — vse dotlej bo še marsikateri novembrski mesec visela senca smrti nad trpečim človeštvom.

V tem spoznanju se morajo združiti vsi, ki jim je mar resnične blaginje človeštva. Vsi moramo pomagati graditi novo, pravičnejše sožitje

med poedinci in med narodi, vsi moramo zastaviti v kamen »dletó, ki klese granitni temelj novi zgradbi . . . « (Ivan Cankar.)

Ta zgradba pa mora biti taksna, da bo v njej prostora za vse, da se ne bodo v njej šopirili mogočniki, da se ne bodo napajali eni iz kristalnih čas, a drugi iz prstenih loncev. V njej ne bodo imeli prostora narodi, ki bi hoteli biti osvajači sibkejših in »voditelji« bodo prenehali pošiljati v imenu »ljubezni do domovine«, za katero se skrivajo osvajačni nameni, ljudi v klavnico. Sele tedaj bo mogoč trajen mir med narodi.

Toda to je privid bodočnosti, privid nove, resnične pomladi narodov. Danes pa se razsajajo nad trpečim človeštvom jesenski viharji, ki napovedujejo strašno nevihto. Saj je resnica, da si prizadevajo nekateri odvrgniti katastrofo, toda ali se ne zavedajo, da je temelj miru brezpogojna pravičnost, ne samo v mednarodnih odnosih, marveč tudi v notranji ureditvi držav? Ker so mnogi še daleč od tega spoznanja in priznanja in ker imajo prav ti usodo narodov v svojih rokah, bo zdaj zdaj ugasnila zadnja slabotna lučka upanja in narodi bodo morali nastopiti strasno pot na Kulvarijo človeštva.

Vse življenje v okviru poedinih držav že valovi v slutnji tega viharja, ki je nekatere že zajel. V sak narod se zaveda, da mora biti pripravljen na vse — vkljub iskreni želji večine po miru. Vse javno delo in celo delo poedincev se usmerja zavestno in podzavestno v samoobrambo. Ne spopolnjuje se samo vojaška obramba, marveč pripravlja se tudi vse potrebno za obrambo civilnega prebivalstva ter za gospodarsko preskrbo države.

Tudi naša država ni izvzeta iz obče situacije — vkljub odločni volji njenih narodov ohraniti mir. Kakor ostali svet okoli nas, tako moramo biti tudi mi pripravljeni na vse, kar nam utegne spričo današnjega svetovnega položaja prinesiti nejasna bodočnost. Pri vseh pripravah, ki se jih lotevajo oblasti — kakor drugod tako tudi pri nas — je nujno zainteresirano vse prebivalstvo, a nedvoumno je najbolj v živo prizadeta ranna ž e. n. a.

Žena ne bo žrtvovala samo svojih najdražjih, svojih mož in sinov, marveč bo tudi drugače nosila največje breme in se bo nanjo izlilo največ gorja. Današnji boji ne poznajo fronte in zaledja, danes je vsa domovina fronta — posebno če je majhna, a vojna si poišče svoje žrtve tudi med ženami in dojenčki in starci. Mati ne trepetá samo za svojega odraslega sina, marveč tudi za svoje najmlajše neboljlenčke. Zato pa so danes njene naloge toliko večje, kot so bile v drugih vojnah: obvarovati mora pred strašno usodo vsaj nedorasle otroke, napraviti jim mora prijeten dom v izgnanstvu, lajšati gorje zapuščenim in osamelim materam, ki so jih morali zapustiti njihovi odrasli sinovi, oskrbovati ranjence ter vobče skrbeti, da življenje ne zastane.

Obris teh dolžnosti, ki jih ženi nalogajo strahote vojne, se kažejo že tudi pri nas. Že so poklicali na delo tudi naše žene za primer, ko bi bila tudi naša država napadena in prisiljena k samoobrambi. Tudi naša žena bo morala zbrati svoje sile, da zavaruje pred smrtjo in pohabljenjem vsaj

svoje najdražje, svoje otroke. Kakor vedno, bo tudi sedaj pokazala, da je polnovreden član svoje države in svojega naroda.

Zato pa je razumljivo in prav, da še žena prav danes ozre po svoji h pravici. Prav danes je prišel čas, ki sam kliče po rešitvi tega vprašanja. Če se ženi nalaga tako ogromna odgovornost, če se zahteva od nje poštenost, ki ne pozna meja, tedaj naj se ji dajo tudi pravice, ki bodo vsaj nekoliko v skladu s temi dolžnostmi. Danes, ko padajo tako daljnosežne odločitve, od katerih je odvisna tudi blaginja ali gorje žene in njene družine, pač ni mogoče prezreti nujne potrebe, da tudi žena soodloča o svojih življenjskih interesih. Ta zahteva je danes pomembnejša, a tudi bolj upravičena kot je bila kdaj koli v preteklosti, zato naj žene zastavijo vse svoje sile za njeno uresničenje.

Za našo besedo in pesem

Odlomek iz »Kaplana Martina Čedermaca«*

Ali je Katina čutila, da jo obletavajo bratove misli? Dvignila je obraz in ga pogledala. Oči so se jima za nekaj trenutkov uprle v oči.

»Ali boš jutri pridigal po naše?« je vprašala skoraj tiho, plašno; toliko da se je upala.

Kaj je res uganila njegove misli? Ne, gotovo je slišala v vasi, že vsi govorijo o tem. Vprašanje ga je nekoliko vznemirilo. In vendar se mu ni mogel izogniti. Naslednji dan je nedelja, ena sama noč je vmes, moral bi se že končno odločiti.

»Kako po naše?« je vprašal.

»Tako. Po slovensko.«

Pomolčal je nekaj trenutkov.

»Boš že videla, saj boš pri maši.« Ni se hotel in bi se tudi ne bil mogel jasno izraziti. »Kaj govorijo po vasi?« je vprašal.

»Da bo zopet vse po starem«, mu je odgovorila. »Da so ti nadškof dali dovoljenja.«

»Tako govorijo?«

»Da.«

Zrl jo je, zrl, nato je pogled zopet uprl v ogenj. Z vejo je nervozno drobil rdeče ogle, ki so se spreminjali v pepel. Menda mu vaščani niso do konca verjeli. Morda so jim medtem prav nasprotni glasovi prišli na uho. Ne bo, kot je bilo, ako mu nadškof ni dal posebnega dovoljenja. Ali jim je mar lagal? Bridkostno se je nasmehnil.

Natočil je vino in ga izpil v kratkih požarkih, kakor da išče v tem nekó rešitev. Znova se je zagledal v Katino. Otroki! Kdaj pa, kdaj so še modrijani pri otrocih iskali odgovorov na zamotana vprašanja.

*Spisal Pavle Sedmak. Izdala Slovenska Matica v Ljubljani 1938. — Na preprostem rezijanskem kaplanu, ki se bori in trpi za pravico naše besede v cerkvi, odgrinja pisatelj z izredno psihološko natančnostjo in umetniško dovršenostjo vso bridko usodo slovenske molitve in pesmi pod tujo politično in cerkveno oblastjo. Preganjana naša beseda pretresljivo ječi ne kot prekršena, razumsko postavljena politična pravica, temveč kot prirodna nujnost in prvinska sestavina poetične in občestvene narodne duše. Kaplan Martin Čedermac je pretresljiva knjiga, ki ima poleg visoke umetniške vrednosti še poseben pomen kot grozeče opozorilo za naša bodoča pota... Zato jo čitajmo in čitajmo!

»Katina!« se je oglasil zamolklo. »Povej mi, ali si se kdaj zlagala?«

Dekletu so zastale roke, preplašeno ga je pogledala. Saj Martinac dobro ve, da se je kdaj zlagala, vendar ji je bilo težko priznati. Vzelo ji je glas.

»No, le povej! Saj te zaradi tega ne bom pojedel. Ali si se kdaj zlagala?«

»Da.«

»No, no! Saj si se tudi potem spovedala, kaj?« se je nasmehnil njeni prepadenosti. »Človek greši. Še pravičnik sedemkrat na dan greši. Zdaj mi povej, ali se duhovnik sme zlagati? Ali se sme zlagati, recimo, svojim duhovljanom?«

Katini so znova zastale roke, bila je trda od začudenja. Prezgodaj se je veselila; brat je bil zopet tako čuden in nerazumljiv kot prejšnje dni. Ni si bila čisto na jasnem, kako naj mu odgovori.

»N-ne«, je izjecljala.

»Tudi v sili ne? Iz svoje šibkosti, ker ne more povedati nekaj zelo težkega?«

Dekle je pomolčalo nekaj trenutkov. Bog ve, kam merijo njegove besede.

»Ne«, je reklo negotovo in ga plaho pogledalo.

»Dobro«, je dejal Čedermac. »Duhovnik ne sme lagati. Tudi v sili ne, iz svoje šibkosti. Ako duhovnik laže, imajo vsi pravico lagati. Če bi duhovnik klel, bi vas na vsa usta preklinjala...«

Zagledal se je v plamenčke, ki so igravo švigali iz dogorevajočih polen, in se bridko nasmihal. Bilo je od sile enostavno, kot je rekel Sever, a vendar tako zamotano in zapleteno. Obhajala ga je drhtavica, a se je delal mirnega. Čemu se muči? Nič več ne bo razmišljal o tem. Zanj je samo ena pot. Samo ena pot! Raztresti se je hotel z drugimi stvarmi.

»Katina! Katero pesem si prej pela?«

Zdrznila se je in ga proseče pogledala. Ni mogla zatajiti, kakor bi bila rada, saj jo je slišal.

»Tiho bod', ljubica«, je povedala, se od zadrege spačila v usta in znova gledala v šivanje.

»Saj sem vedel. Zapoj še enkrat!«

Katina je položila roke v naročje, kakor da je brez moči. Z velikimi očmi mu je zastrmel v obraz. Kaj je z njim? Čemu jo muči? Pa so se mu oči smehljale. Povedala mu je, ker se je bala, da je ne najde na laži; a da bi pred njim zapela, ne, to je preveč.

»Saj ne morem.«

»Zakaj bi ne mogla?«

»Lahko že«, je zategnila, ustnice so ji zatrepetale, a obraz ji je šel pol na smeh, a pol na jok. »Lahko že«, je ponovila skoraj tiho, »a ne pred teboj.«

»Zakaj pa ne pred menoj? Ali je mar kaj tako pregrešnega? Pesmi so bile, pesmi bodo, ljubezen prav tako, vse je Bog dal. Rad bi slišal... Daj!«

Katina je vedela, da ne bo odnehal; poznala je brata. Naslonila je roke na kolena, gledala v ogenj in pela.

»Tiho bod', tiho bod' ljubica,
da ne bo zvedela mati tvoja...«

Glas ji je bil spočetka negotov, trepetal ji je od sramu, vsa je rdela od zadrege, bila je zmedena od začudenja, a to jo je kmalu minilo. Opogumila se je, pesem ji je ogrela srce, ni se več menila za vse okoli sebe, zaživela je samo napevu, glasovom, ki so ji vreli iz dna globokega, neutešenega hrepenjenja, kakor voda iz globokega studenca.

Gospod Martin je naslonil glavo na zid, zaprl veke in poslušal. Pesmi ni občutil tako kot Katina, dotaknila se je povsem drugih strun njegove duše. Trepetajoč napev, čar glasov mu je prebujal spomin na marsikateri trenutek. Skrivnostna lepota, čudovita sila, ki je v mesečnih nočeh hrepenjenja privrela iz narodove duše. Pred davnimi leti ga je bil le Prešeren rešil bridkega občutka siromaštva in manj-

vrednosti. V tem trenutku pa se je nenadoma zavedal silnega bogastva, ki se je v stoletjih ohranilo na teh pobočjih in gričih in njegov rod vezalo z ostalim delom naroda in ga še veže. Bilo mu je, kakor da se mu blazilne kaplje natekajo v srce, ga zamamljajo in tolazijo. A likrati so mu sladkost blodile grenke misli. Kam to bogastvo? Kam ta lepota? Vse obsojeno v smrti?

Katina je odpela, dvignila obraz, ki se ji je svetil v ognju, in pogledala brata. Med petjem so ji bile stopile solze v oči. Čedermac je še vedno slonel z glavo na zidu in zapiral veke. Nenadoma jih je odprl in se zdrznil, kakor da se je prebudil iz sanj. Nasmehnil se je.

»Lepo si pela«, je prikimal. »Jutri boš zopet pela v cerkvi. Pa ne takih«, se je nasmehnil. »Zdaj pa zapoj kako pobožno. Pomagal ti bom.«

No, to ni bilo nič nenavadnega. Prejšnja leta so v urah, ko je bil dobre volje, peli pobožne pesmi vsi trije, Katina, mati in on. Oddahnila se je.

»Katero?« je vprašala.

»Kakršno hočeš. Ti že veš. Sama izberi!«

»Ti, o Marija . . .«

»Ne, ne! Ne novejših. Kako staro, domačo.«

Katina se je za nekaj trenutkov zagledala v okno. Medtem je vzšel mesec, polagoma se je začelo svetliti. Videti je bilo tenje dreves, ki so se pošastno premikale v vetru. Ozrla se je v brata, si obliznila suhe ustnice in zapela.

»Na gori je kapelca,

kapelca žegnana . . .«

Pri drugem verzu je poprijel tudi Čedermac. S pogledi zatopljenimi v gasnoči ogenj sta pela o Mariji, ki je bila zaspala in so jo med spanjem okradli grdi Judeži. Bila sta prevzeta, ganjena, na licih jima je igral nasmeh, na obrazih jima je trepetala svetloba luči in plamenov.

Odpela sta, kuhinjo je zagrnila tihota, še veter je za čas potišal. Katina je pogledala brata, ki je še vedno strmel v gasnoče oglje; po licih se mu je pretakal izraz bridkosti, pomešan z radostjo, pomirjenostjo in srečo. Kakor da se ga boji motiti, je nadaljevala delo. Bila sta zamaknjena vsak v svojo misel, vsak v svoje čustvo, ki ju je rahlo kot dih polnilo z blaženostjo . . . Da bi bilo vedno tako!

Nora Cila

Rasta Pleskovič

Vsak, kdor pride prvič v našo sodno palačo, bo prav gotovo jako presenečen nad tem, kar bo videl na kakem od mnogih stopnišč ali pa v kotu enega nestetih hodnikov, namreč žensko — skoro bi rekla prikazen, tako strašna je videti veasih s svojim umazanim mačkom, ki ima umazan trak okoli vratu, pod še bolj umazanim plaščem.

Prvi hip se bo prav gotovo ustrašil, pozneje začudil, odkod in kako sme ta umazana, zanemarjena, po vsem videzu blazna ženska s svojim strašnim, bolnim krmežljivim mačkom posedati po kotih pravosodne palače. Pa ne samo to, često se tudi sprehaja s tem mačkom po naših hodnikih, vodi ga na vrvi in z brezmejno nežnostjo in ljubeznjivo spremlja vsako njegovo kretnjo. Kadar pa se maček spomni in leže na tla, ona potrpežljivo stoji poleg njega cele ure in čaka, kdaj se mu bo zljubilo spet sprehoditi.

Veasih res tako strašno, tako obupno izgleda, da se človeku »želodec obrne«, kot trde oni, ki se neredko zadirajo nanjo, docim jo drugi spet gledajo s sočutjem, ji dajo kak dinar, kos stare obleke.

Živi od tega, kar dobi od nas in od nekaterih znanih gospa v mestu, katere pozna že od prej, ko je bila še zdrava. Le redko je naša Cilka toliko pri sebi, da lahko kaj

malega dela in zasluži kak dinar. (Ravno te dni mi je pripovedovala, da je neki noseči gospe poribala kuhinjo in sobo, oprala in zlikala veliko žehto in za vse skupaj dobila 4 banke (40 dinarjev) in da je vse porabila). Ob takih prilikah se nereditko zgodi, da Cila sredi dela preneha, obleče povrh svoje umazane obleke prvo stvar, ki ji pride pod roke, včasih tudi gospejin krznen plašč, če se je slučajno zračil, in odide na promenado. Čez nekaj časa se vrne, položi izposojeno stvar na staro mesto in včasih konča prekinjeno delo, navadno pa kar odide, seveda z neizogibnim mačkom pod plaščem. Tega je med delom privezala in zaprla v klet.

Navadno se zadržuje na sodišču. Na hodniku pred mojo pisarno se spreha vsak dan. Umazana je in nepočesana, često vsa raztrgana. Včasih ima kako luknjo na plašču speto z belim sukancem in metriskimi šivi. Strašansko je suha, sama kost in koža je je. Lasje ji v dolgih, mastnih štrenah vise izpod nečesa, kar je nekoč bil morda celo klobuk, preko obraza in vrata na prsa. Oblečena je upugno. Zdaj ima po dve obleki naenkrat, pa še plašč, čeprav je sredi največje vročine, zdaj samo raztrgano domačo haljo. Poleti snežke, v dežju in snegu pa često samo stare, izhojene in raztrgane škorpete.

Pri nas ima svoje stalne »mušterije«, ki jih po vrsti obiskuje. Često prosi, a ne od vsakogar! Samo od onih, ki jih dobro pozna in ki imajo na sodišču »stalno službo«. Od drugih za vse na svetu ne bi vzela niti 25 par, čeprav je lačna. Videla sem nekoč, kako ji je reven kmet, kateremu se je zasmilila, ponudil dinar, pa je samo zamajala z glavo in rekla: »Ti si kmet, si sam revež in imaš še manj od mene!« Če pa o kom ve, da nima »stalne službe«, ali pa če koga ne pozna dobro, se pa samo lepo zahvali: »Hvala lepa, ali ne morem vzeti!« Od nas »stalnih« jemlje rada in vsakega prvega hodi po pisarnah po svoj obolus. Od tega živi. Nikogar nima, ki bi se res brigal zanjo ali pa jo vsaj spravil v kak zavod, da se ne bi potikala lačna, raztrgana in bolna po cestah z onim strašnim mačkom pod plaščem. Prenočuje po drvarnicah, kletih, kadar ji je dobro, po stopniščih poleg kakega radijatorja. Včasih se sredi noči pojavi pri kaki znanki iz sodišča, ki ji mora odpreti, speči kavo in jo pustiti, da prenoči pri njej. Samo — vsak se boji radi bolnega in umazanega mačka, od katerega se Cila za nobeno ceno noče ločiti. Drugače pa je vsa srečna, če ji na sodišču kdo pri sodnem kafedžiji plača kavo (pod kavo se pri nas razumeva vedno samo črna) ali pa pozimi vroč salep, da se vsaj malo ogreje.

Mene je skoro dve leti gledala po strani. Bila sem ji tuja, pa ni vedela, kaj bi z mano. Le počasi se je privadila name, nadela mi je tuje ime, zanj sem »milostiva Pokrovska« in se počasi udomačila. Prvo najino bližje srečanje je bilo, ko sem ji prinesla na sodišče neko staro, ponošeno obleko. Oblekla jo je takoj in se prišla pokazat, kako je lepa in kako ji je obleka »tamán« (ravno prav), čeprav ji je bila predolga in preširoka. Od takrat me ima rada in me večkrat obiše. Najmanj vsak tretji dan pride po svoj dinar. Vedno tiho potrka, lepo pozdravi: »Ljubim ruke, milostiva Pokrovska, kako ste?« »Hvala lepa, Cila, kako Vi?« »Eto slabo, bez para sam, ima li možda nešto za mene?« Ko dobi svoj dinar, se lepo zahvali in gre. V daljše pogovore se navadno ne spušča, samo zadnjič se mi je opravičila: »Oprostite, milostiva Pokrovska, da vas vedno nadlegujem, pa res ne bo več dolgo, čim dobim svoj denar, in to bo danes, jutri, boste imeli mir pred mano.«

Njen denar, to je njena fiksna ideja. Prepričana je, da ji je država dolžna večjo vsoto denarja in da mora nakaznica za ta denar vsak hip priti. Tudi urgirala je že, pisala je kraljici, pok. Nikoli Pašiću, ki je zanjo še vedno živ, pa tudi drugim.

»Kak denar, Cila?«

»Pa odškodnina od države zato, ker nisem več v službi.«

»Tako, pa bo tega mnogo, kaj mislite?«

»Pa — ne ravno mnogo, največ 3.000.000.«

»Za božjo voljo, Cila, kaj pa boste s tolikim denarjem?«

»Kupila bom sebi obleko, čevlje, plašč, klobuk, da bom tudi jaz lepa in ele-

gantna in da me ne bo zeblo, pa Ciciki jetrc, da revež ne bo vedno lačen, kot je zdaj.«

Cicika, to je njen maček. Hotela sem jo pregovoriti, da spusti nesrečno žival, ki se sodeč po praskah na Cilinem obrazu in njenih koščenih prsih, pod njenim plaščem ne počuti ravno dobro. Pa je vse zastoj. Cicika je njen, Cicika je vse njeno bogastvo, nanj je prenesla vsó svojo nežnost in ljubezen, ona na svetu nima prostorčka, kjer bi lahko brez skrbi pustila svojega Ciciko, in tako ga mora vedno nositi s seboj. Pripovedovala mi je, da so ljudje zelo grdi z njo in njenim Cicikom. Da je šla zadnjič po cesti, pa so jo napadli paglavci, ki so začeli vleči Ciciko za ušesa in za brke. Maček, ki se stisnjen pod Cilinim plaščem ni mogel braniti, je pobesnel in razpraskal Cilo po obrazu, vratu in prsih, da je hodila več dni vsa krvava okoli.

In februarja, ko imajo tudi mačke svoj predpust, ji je Cicika, ki ga je ponoči dobro čuvala, ušel na sodišču. Cila je vsa divja tekala za njim po hodnikih in kričala: »Moj Cicika mi je ušel, moj Cicika mi je ušel!« Če bi reva že ne bila blazna, bi človek dejal, da bo zblaznela od žalosti za pbeglim mačkom. Pa ga je le ujela in od takrat je Cicika na vrvici, s katere ga Cila nikdar ne odveže. Naravnost veličanstveno ponosno stopa z njim po sodnih hodnikih in potrpežljivo čaka cele ure poleg njega, kadar se mu zljubi leči na tla.

Tudi to mi je pripovedovala nekoč, da so jo spet napadli na cesti, današnji otroci da so sploh strašno nevzgojeni, in da jo je nekdo pahnil, da je padla na obraz. Torbica ji je padla iz roke, Cicika pa je udaril z glavo v kamen in ves divji od bolečine pobegnil v — Miljacko. Koliko truda je imela, preden ga je ulovila! Skočiti je morala v reko, broditii po vodi do pasu in komaj je spet dobila svojega miljenca, ki bi bil sicer gotovo utonil. Potem pa je morala vsa premočena domov in še polica jo je nahrulil, mešto da je polovil paglavce. In še to je dodala, da stanuje zdaj v napol podrti drvarnici in da ima nečloveškega gospodarja in gospodinja. Vsako noč prihajata k njej in ji z razbeljenimi kleščami trgata meso s kosti. (Reva ima prav gotovo hudo reumo, pa ponoči od bolečin ne more spati.)

To je naša Cila, nekaj inventar pravosodne palače. Navada sicer res ni, da se blazni ljudje sprehajajo z mački pod plašči po sodnih hodnikih, a ker je sodišče njeno edino pribežališče, smo se navadili nanjo. Vsem skoro se smili, ker vemo, da se ona pozimi ogreje samo na naših hodnikih in da se pod milim Bogom nima kam dejati, ker se na vsem svetu nihče ne briga zanjo. Pa tudi mirna je in nikomur nič neče. Vedno vljudno pozdravi, sicer pa čepi mirno v kakem kotu in se tiho pogovarja z mačkom. Zadnjič sem jo zalotila, ko je, božajoč mačka, pela s tihim, tankim glasom:

»Živote moj, gorak li si — ni čemer ti ravan nije,
svakog dana oko suze lije — moj živote, bolje da te nije...«

pa se menda niti sama ni zavedala, kako strašno gorko (grenko) je njeno ubogo življenje.

Tu pa tam se kak sodnik razburja radi nje. Tako je zadnjič eden od njih kričal-nanjo, naj izgine, naj pusti mačka, ker mu postane slabo, če jo vidi tako umazano in zanemarjeno pa še z mačkom pod plaščem. Tudi par psovk je padlo in Cila, ki misli, da ima pri nas nekako domovinsko pravico, mu seveda ni ostala dolžna. Bilo je naravnost ogabno videti, kako se je »inteligenten« človek prostaško drl na revo, ki ni sama kriva, če ni pametna ko drugi. Takoj nato je vsa razburjena prišla k meni in mi potožila, kaka krivica se ji godi:

»Pomislite, milostiva Pokrovska, vpil je name, pa sem bila jaz pred njim na sodišču. Takrat se od stroja še ganiti nisem smela, takoj so mi dali pismen ukor, zdaj pa me on, ki je šele prišel, podi od tod in še kriči name.«

Cila je bila namreč nekoč sodna uradnica. Baje je bila lepa in do skrajnosti natančna. Samo nervoza je bila in često bolehalo na živcih. Tudi svojega »dečka« je imela in ni bila srečna. Pa je prišla velika redukcija in njo, ki je imela šele devet

in pol let službe, se radi boleznim brez vsega odpustili. Nihče ni vprašal, od česa bo živel, ona, ki ni imela nikogar na svetu. In ker nesreča pride redko sama, se je ob tej priliki pokazalo, da tudi njen dečko stvari ni jemal tako resno kot ona, ker jo je v nesreči zapustil. Takrat je Cila od žalosti in skrbi zblaznela.

V začetku je delala po hišah in se pošteno preživljala, potem pa se je Cilina bolezen poslabšala in zdaj so dnevi, ko lahko dela, že zelo, zelo redki, samo na sodišče prihaja. Zjutraj, ko se odpro vrata, je prva v poslopju in popoldne poslednja odhaja. V pisarnah ne nadleguje mnogo, le po hodnikih se sprehaja s svojim mačkom. Če pa najde v kaki pisarni slučajno kak prost stroj, vzame kos papirja in piše. Piše se vedno dokaj pravilno, samo vsebinsko seveda brez vsake zveze. Piše pa zdaj kraljici, naj jo zaščiti pred preganjalci, zdaj spet pok. Pašiču, naj ji nakaže denar — zadnjič pa je vsa obupana pisala svojemu nekdanjemu Aci:

»Dragi moj Aco!

Prosim te, piši mi takoj in pridi. Pridi takoj, ker te zares ne morem več čakati. Težko te čakam in vedno mislim nate, zdaj pa ne morem več in če najkasneje v 14 dneh ne boš prišel, bom prisiljena poiskati si drugega, ker sama ne morem več biti.«

Naslov je bil pravilen. Ko sem jo kasneje vprašala, kdo je ta Aco, mi je šepetaje zaupala, da je bila nekoč velika ljubezen med njima, da pa zdaj noče nič več vedeti zanjo, da ji nič ne piše in da je njej neznosno tako sami. Dolgo je čakala, zdaj pa ne more več in zato mu je pisala, da se stvar nekako odloči. Misli, da bo v kratkem dobila denar in potem bo gotovo tudi Aco bolji z njo.

Za narodov blagor

Erna Muser

V dneh, ko si nekaterniki prizadevajo dokazati ljudem, da bi nad vse radi delali in delovali za blagor tega ali onega sloja, če ne celo za blagor nas vseh, in še v dneh, ko bo del teh nekaternikov dobil potrdilo in izkaznico delavca za narodov blagor, bi hotela na kratko spregovoriti o nekaterih stvareh; ne drznem se sicer trditi o njih, da bi bile popolnoma neznane ljudem, ki bi radi bili in bodo predstavniki predstavnikov — takim namreč, ki jim ni zadnji smoter predstavnikovanja ozdravljenje osebnih razdrapanih denarnih razmer ali pa zadovoljenje hotenja po uveljavljanju — tako zelo potrebnega slovenskega naroda. Verjetno pa je, da vendarle radi pozabljanja sicer ne bi bilo potrebno pisati o njih ljudem, kot so Vinko Moderdorfer, Slobodan Vidaković, M. Petrović in drugi. In ne bi bilo treba opozarjati nanje nam, ki nam zakon toliko da ne zapoveduje, da se ne brigajmo za zrak, ki ga vdihavamo, in ki bo prav zato popolnoma čist šele tedaj, ko bomo mogle javno in na odgovornih mestih skrbeti za dovoljno množino kisika in za odstranjevanje prekomernega dušika v njem.

Vsepovsod so se lani in letos ob dvajsetletnici novega življenja v novi državi ozirali nazaj, reševali delo in nedelo in lepo bi bilo, da bi tudi gospodje predstavniki, ko se bodo znova sestali na važnih skupščinah, napravili veliki obračun in si ogledali svoje in svojih prednikov dvajsetletno delo ter primerjali prilike izpred dvajsetih let z današnjimi prilikami. Lepo bi bilo dalje, da bi si priklicali v spomin nedavno umrlega turškega državnika Kemala Atatürka in v priznanje, ki mu gre, primerjali sodobno Turčijo z našim muslimanskim življenjem. In če bi bilo samo takšno primerjanje iskreno in če bi z besedami prešel tudi globlji smisel takega primerjanja, potem bi morali — verjetno z grenko zavestjo izgubljenih in zapravljenih let — zastaviti z delom, kjer in kakor bi bili morali zastaviti tisti, ki so se prvič zbrali, da zastopajo Slovence, Hrvate in Srbe v novi, skupni državi.

V Beogradu je izšla drobna knjižica že omenjenega Slobodana Vidakovića o vplivu gospodarskih in družbenih pogojev na rojstva, boleznih in smrtnost otrok, v kateri govori poleg številke in pisatelja še slika na naslovni strani isto trdo govoričo. Govoričo v pisane cunjje zavitega, na lesenem predpražniku pred zaprtimi vrati ležečega otročička. Drobna pest malega nebogljenca kot da bije po zaprtih vratih, ki pa ostajajo zaprta in se bodo odprla, kdo ve kdaj in kdo ve, če se ob pravem času. In vendar ponazoruje mali usodo velike večine naših otrok, ki se morajo roditi, če jih je slučaj že spočel, pa čeprav se rodijo v lakoto in umazanijo. Po naših vaseh in mestecih živi štiri in osemdeset odstotkov vsega našega prebivalstva in o skoraj tolikih odstotkih bi mogli reči, da si morajo od ust odtrgati vse ono, kar vzdržuje laž o nas kot bogati poljedelski in živinorejski izvozni državi. Dejstvo je, da smo n. pr. leta 1935. pridelali samo pšenice 245.000 ton manj, kot bi jo bili potrebovali, da bi se ognili nadomeščanju pšenice in drugih žit s koruzo, ki ni primerno živilo za ljudi; in vse to je v škodo predvsem onih, ki komaj doraščajo in ki zato v velikem, prevelikem številu umirajo, ne morda zaradi premajhne življenjske sile, ki so jo dobili od svojih mater in očetov kot dediščino na pot, ampak zaradi gospodarskih in zdravstvenih prilik, v katerih se rode in ki jim krojijo usodo, usodo nezadostno in neprimerno hranjenih otrok. Kajti ne samo kruha, tudi besede, kako naj bi si kruh pripravljali, potrebujejo naši ljudje. Z gospodarskim dvigom bi bila dana možnost kulturnega dviga, samo kulturno delo brez ozira na gospodarsko stanje ne bo dvignilo našega človeka, in sama od sebe kultura ne bo prišla, vsaj ne z dovolj urnimi koraki. Medtem ko se nahajajo v naši državi pokrajine, kjer je le 27,4% ljudi pismenih, ostajajo mlade učiteljske moči brez posla, medtem ko umirajo mlade matere v nevednosti in zapuščenosti, je toliko brezdelnih rok, ki bi jih mogli usposobiti za pomoč njim in vsem, ki so pomoči potrebni. Samo babic bi potrebovali še 12.000, da bi imeli po eno na 50 porodov, kot bi bilo po izsledkih prof. Zalokarja nujno, dočim imajo sedaj v najboljem slučaju po eno na 51 in v najslabšem na 1474 porodov. O materinstvu toliko govore in pišejo, a ob vseh lepih besedah puščamo naše matere leto za letom umirati v vedno večjem številu. In nič drugega bi ne bilo treba, kot da jim zgradimo potrebne zdravstvene domove in jim pošiljamo zadostno število zdravnikov, babic in zaščitnih sester. Nič drugega — kajti ne samo onim, ki si morejo vse to plačati, temveč sleherni ženi smo dolžni nego in skrb, ki jo nujno zahteva rojstvo novega človeka, in slehernemu novemu človeku smo dolžni vse ono, kar danes še nudimo samo nekaternikom. Vinko Möderndorfer pripoveduje, da je neki solarček ob sliki, ki je prikazovala otroka v čisti postelji, vzkliknil: «To je pa špital!» En sam tak vzklik pove prav toliko kot številčno gradivo, ki so ga o tem, kje in kako prenočuje naš kmečki šolski otrok, zbirali naši učitelji in učiteljice in ga objavljali v «Prosveti», prilogi Učiteljskega tovariša, kjer so s številkami ponazorili tudi dejstvo, da je naš kmečki otrok že od zgodnjih let delovna sila, ki se izrablja preko zmagljivosti, zlasti se preko zmagljivosti preslabo hranjenega, skoraj neprestano gladojučega telesa.

Vse to so stvari, ki jih na nižji ali višji stopnji «razvoja» nahajamo po vsej državi, z razliko da so ponekod ostale kot dediščina starih, predvojnih razmer, kar se seveda ne more smatrati kot olajševalna okolnost, drugod pa pomenijo pot navzdol.

Obup v začaranem krogu

Sodna reportaža

Nina Koréne-Novakova

Včasih, ko se v enem dnevu odkrije toliko zla in gorja, da se ga ne morem zlahka orestiti, si pravim, da tega ne bi smelo biti in če je, bi ga ne smeli dopustiti.

Takrat si tudi pravim: Kje neki so tisti ljudje, ki v žarki luči javnosti pravijo, koliko zla in gorja so že odpravili? Ne vidim jih.

Saj pred sodniki smo vajeni vsega. Tam si ljudje dan za dnevom razgaljajo duše sami ali pa jim jo razgaljajo drugi. Medtem pa izgubljenec iz razgaljenimi dušami tavajo ob prepadih in si sami ne morejo pomagati, da bi ne padli vanje. Kljub pravici, ki jim jo delimo v obliki kazni. Toda z njo varujemo le sebe in svoje dobrine! Pa še to v klavrni obliki, s še bolj klavrnim uspehom.

Glejte! Zakon in rodbino, odnose med starši in potomci smo si s strogimi zakoni zazidali pred oskrumbo. Prav! Pojma oče in hči in odnos med njima sta varovana pred primesmi, ki bi hotele dodati kaj več. Tudi prav! Toda kaj, če življenje sklene in ukrene drugače in se mu ljudje ne morejo upreti? Ne morejo, ker so tako strašno prepuščeni samim sebi, svoji pameti in nagnjenju . . . Nagnjenju, ki ne pozna ne meja, ne postav in ne predpisov npravnosti, skratka — ne pozna in ne prizna ne hudiča ne boga. In kaj storimo mi, čuvarji reda in postave? Razgalimo jih, kaznujemo in potem spet prepustimo njih usodi.

Pa bi jih prav takrat ne smeli; ko so prepuščeni sami sebi, svoji pameti in nagnjenju, bi jim morali ponuditi roko. Voda naj bi jih do boljših spoznanj, pomagala obvladovati kriva nagnjenja, podrejati se dobrim postavam. Toda ne: mi, ki bdi-mo nad redom in postavo, jih prepuščamo lastni usodi. Kajpak — do drugič. Le do drugič!

Tako smo že pred leti razgalili, kaznovali in prepustili lastni usodi Kristino in njenega očeta. Do trenutka, ko sta nam bila spet trn v peti. Potem smo ju spet razgalili, kaznovali, a tudi spet pozabili, da ju ne smemo znova prepustiti njuni usodi. Tisti usodi, ki nam je vedno znova trn v peti,

a se iz nje nista mogla sama izviti. In proti kateri mi nismo nič ukrenili, čeprav bi bili mogli. Čeprav bi mogli in tudi *moral*i. Saj od njih vendar zahtevamo, naj bo ta usoda drugačna. Pa natanko tega — po izkustvu — da njuni hrbtnici vega ne zmoreta. Vzdušje v bajti in njenih prebivalcih tega ne dopušča. A tudi postava ne dopušča, da bi si oče in hči bila mož in žena. Postava in vse, kar jo je rodilo, ne dopušča krvoskrustva. In prav ima, vemo!

A Kristina in oče sta se pregrešila proti njej. Kako in zakaj — napisati bi se dal roman, socialni, psihološki, erotični roman. Prelistajmo ga v grobih obrisih:

V rodbini — osnovni socialni celici

Pet mesecev po poroki staršev je Kristina prišla na svet. Oče je mater vzel — kakor pravi — ker ni kazalo drugače. Vzel je to nase, ker je veljal za njenega fanta. Toda trdno ni bil prepričan, da je mati samo njemu bila dekle. Pripoveduje, da jo je nekoč, ko se je ženil pri njej, našel ob zidu slonečo z drugim. Ta je potem odšel na vojsko in padel. Kristina, hči njegove žene, je doraščala, vpisana v krstnih knjigah kot zakonska rodna hči moža svoje matere. Bil ji je oče. Le oče, dokler za Kristino ni prišlo še enajst otrok. Mati je morala zapored roditi — morda zato ni utegnila, da bi možu bila tudi žena. In tako je prišlo, da je Kristina, najstarejša hči, tu pa tam očetu nadomeščala ženo. Ko je mati spravila na svet dvanajst otrok in jih še niti ni dobro spravila na noge, je umrla. In Kristina, najstarejša, je za njo v vsem stopila na njeno mesto. Saj ko je doraščala, se je oče ob dejstvu, da mu je vedno manj podobna, oklepaj bolj in bolj domneve, da itak ni njegova hči. Tem rajši, da bi pomiril svojo vest.

In leta so tekla. V očetovi bajti je bila samo ena postelja. Kristina in oče sta si jo delila. V isti izbi je prihajala na svet, živel in odrasčala tudi četita otrok; dvanajst je bilo že materinih, Kristina je prispevala štiri — dva je oče odkrito priznal za svoja — in da je bila mera bolj polna, je tudi

Kristinina mlajša sestra poskrbela za dva. Očetje so jim bili delavci, neznanih bivališč. Mimogrede so se oglasili v bajti. V tej pa je ostalo osemnajst drobnih glav: pet jih je pobralo, preden so dosegli leto starosti. Ostalih trinajst tudi beda ni mogla streti. Oče, ki nosi na hrbtu šest križev, živi trinajst otrok s priložnostnim delom. Kristina, ki bi edina še mogla pomagati, gospodinja nad beračijo in služi očetu za ženo. Najstarejši sin se je vrnil od vojakov — invalid, a druga hči skrbi za hišo prav toliko, da je v njej več drobnih glav in več lačnih kljunov.

To je vsa skromna bilanca kočarjevega gospodinjstva in gospodarstva. Nad vsem pa neomejeno vlada očetovo neusahljivo hotenje. Hotenje, ki uničuje slehrno iskrico česa drugega. Obvladuje odrasle, vzgaja najmlajše v hribovski grapi. V grapi, kjer košček neba zaključuje svet in z njim obzorje, pretrgano le takrat, ko si postava pride iskat zadoščenja. Ko je treba odložiti priznanje. Takrat pravi oče pred čuvarji reda in postave: »Pa če me spet in spet obsodite, Kristina bo še vedno moja! Ni moja hči, saj mi ni podobna. In rad jo imam in poročil jo bom!« Ko ga vprašuje, zakaj ni odklonil, ko so jo v knjigo zapisali za njegovo, pravi trmoglavo: »Bom že na kak način od cerkve dosegel poroko, da me ne boste več preganjali!« Priduša se, da prej ne bo odnehal.

Še davno ni dosegel tega, a s Kristino sta bila že dvakrat pred sodniki, obakrat sta vse priznala, obakrat sta bila kaznovana. V drugo ponavljata tisto, kar sta pravila prvič. A medtem sta imela dvoje otrok.

Hčeri ni prav ...

Kristina, tridesetletna, sredi pestovanja dece, službe očetu, gospodinjkega bremena sedemnajstčlanske družine niti ni utegnila toliko pohiteti v šolo, da bi za najhujšo silo obvladala podpis. Kadar je treba, pritisne na uradni spis svoj palec kakor njen šestdesetletni oče.

Sredi vsega tega je postala topa. Nič več ji ni mar, kar se godi okrog nje. Postarala se je. Postala je ravnodušna. Le toliko še ve; da postane oče od časa do časa nevoljen, če se ga ogiblje. In odklanja še jedi, da bi jo omečil. Da ji ni izhoda, če se v tej svoji

nevolji opije. Da je takrat še celo stiska, ko si deli ležišče z nezadovoljnim pijancem. In da navsezadnje oče itak doseže, kar hoče.

»Ne, ni mi prav tako!« odgovarja na vprašanje. »Toda kaj, ko se ga ne morem ubraniti?!« »Ne, nikdar me ni prisilil, ampak ker vem, da se ga ne morem ubraniti ... In da je potem mir v hiši!«

Da je mir v hiši in da je nemir v celi okolici. Zgražanje in razburjanje. Da večkrat pride žandar, ki njo in očeta odžene s seboj, k sodbi in obsodbi. Potem pa jo pošljejo nazaj, odkoder je prišla, z njim vred in v njegovo oblast. V oblast očetovih nagnjenj.

Ravnodušna je do vsega in vseh. Po svojem poreklu komaj da se vprašuje. Sama je pomagala na svet štirim otrokom in le dvema pozna očeta. To je njen oče in oče ter ded njenih otrok v isti osebi. Drugima dvema skoro da ne pozna očeta. Kako bi tudi? Saj je vseno, je sodila: očetu nič ne zaleže, zakaj bi se branila drugim? Oglasili so se spotom, silili so vanjo, zakaj bi ne privolila? Potem bo vsaj mir!

Tako je mislila: mir bo. To je tisto, česar si Kristina želi, pa ga prav zaradi tega nima. Ne pri očetu, ne pri drugih, ki silijo vanjo. Zaradi miru in ker tako hoče, bi se z očetom še poročila, če bi šlo. Sestra ji sicer pravi, da ji je pokojna mati zaupala, da ona ni očetova. Toda za življenja je mati vselej in povsod to zanikala. In tudi oče ni zanikal in ni ugovarjal, ko so jo v knjigo zapisali na njegovo ime. Pa kakor koli: Kristina o vsem tem nima svojega mnenja. Sledila bo očetu in njegovi volji, kakor doslej vse dotlej, dokler na njeno mesto ne bo stopila druga volja. Volja, izdatnejša od očetove, ki bo nekaj ukrenila. Izdatnega.

Zapusti ga ...

Ta volja se je pojavljala, toda kako rahlo! Kako neizdatno!

»Hodiš kaj k spovedi?« so Kristino vprašali sodniki.

»O, hodim, gospodje!« je odgovorila.

»Pa si se tudi tega izpovedala?«

»Tudi!«

»In kaj so ti rekli?«

»Rekli so mi, naj zapustim očeta in molim zanj.«

Naj moli zanj, so ji rekli. Kristina je pomohla, ko je stopila iz spovednice. Tudi so ji rekli, naj zapusti očeta. Toda kam naj bi krenila, če ne v rojstno hišo, v tisto bedno bajto v hribovski grapi, kjer je domoval oče? Tja je krenila, saj to je bil ves njen svet. Zalosten svet, svet brez radosti, toda njen. In nihče ji ni pokazal drugega. Le košček ga je še poznala: to je bila soba in to je bila kaznilnica. Res, skoro nič boljši svet od njenega. Odločila se je za tistega, ki ga je bolj poznala in se ji je zato zdel bolj prijazen. In vrhu vsega so v tem prav za prav tretjati za njo, in pričakovali so jo, ker jim je bila potrebna. Vsej otročadi je itak bila mati, rodna ali krušna.

A niso je pričakovali samo otroci in brat invalid. Tudi občina je pošiljala oblastvom vljudne prošnje, naj Kristino vrnejo. Doma da je toliko otrok in če Kristine ne bo, bodo občini padli v breme. Vaška občina pa je tako revna, da bi tega ne zmogla! In vljudno prosijo, da če že morajo Kristino kaznovati — kar prav gotovo zasluži! — naj je nikakor ne vtaknejo v zapor! Samo tega ne!

Dajatev za terjatev

Rekli smo, da s kaznijo varujemo sebe in svoje dobrine. Tudi smo rekli, da jih varujemo v klavni obliki, s še bolj klavnim uspehom. Ali nista Kristina in njen oče, pa še kopicca otrok, žalostna slika klavnega uspeha?

Zapusti ga in moli zanj! kliče eden.

Nikar je ne zaprite, vrnite jo! kliče drugi.

In tretji narekuje pristojnemu oblastvu, naj ukrene vse potrebno, da se prepreči

nečistovanje, ki se mu oče noče odreči, a hči se mu ravnodušno vdaja.

Prvi narekuje molitev, drugi se otepa nevsčernih lačnih kljunov, tretji si zamišlja nekaj, kar bo gotovo naletelo na sto in sto predsodkov, vstevši predsodek o denarnih sredstvih, s katerimi bi spravili stvar v tek.

Pristojno oblastvo za ta sredstva je tista revna občina, ki sodišče prosi, naj Kristine nikar ne zapro, sicer se bodo kljuni odpirali pred občinskimi očeti. Pred tistimi, ki že zdaj pravijo, da zanje ni sredstev. Kaj bi šele rekli, če bi bili postavljeni pred nužnost. »Kaj vas je bilo treba, svojati!«

Pri tem bo menda le ostalo, dokler se oče in Kristina ne vrmeta iz zaporov. In potem bodo rekli: »Naj ostaneta, da homo breme spet zvalili nanju!« Pa bo vse spet mirno, še kar zadovoljno. Dokler se iz bajte v hribovski grapi ne bo oglasil nov zemljan, sad nečistovanja.

In krog se bo začel znova: zapusti ga in moli zanj! bo klical eden. Nikar je ne zaprite, vrnite jo! bo klical drugi. In tretji narekoval tisto formulo, ki zaradi bolehnosti občinske blagajne ne bo izpolnjena. Oče in hči pa se bosta znova zavrtela v krog: ... Dom, sodnja, kaznilnica, dom ...

Le zakaj.

Le zakaj bi Kristine ne poslali z njenim zarodom daleč kam stran od očeta, njega pa pustili v njegovi bajti?

Potni strošek in skromno delo za Kristino, da bi sebe in svoje pošteno preživljala daleč stran od gorja in prepada.

Bi bilo to kaj več, kakor dajatev za našo terjatev?

In bi tega res ne zmogli?

Tudi me čutimo odgovornost

Ali je to kaj čudnega, da tudi jugoslovanska žena misli na pravice, ki jih imajo žne po vseh drugih državah v vsem kulturnem svetu. Saj so to pravice, katere priznava nova doba vsakemu doraslemu, razumnemu bitju. Če daje država vsem svojim članom enake pravice do izobrazbe, zahteva od vseh enake dajatvene dolžnosti, polovici teh članov pa ne priznava državljske enakopravnosti kljub starostni in

razumski zrelosti, tedaj moramo reči, da vlada v taki državi velika socialna nepravilnost. Z onim dnem, ko bo jugoslovanski ženi priznana politična enakopravnost, si bo šele Jugoslavija pred vsem kulturnim svetom lahko svesta, da je izpricala velik del socialne pravičnosti, politično naprednost in kulturni dvig.

Oni, ki v naši svobodni demovini že 20 let odrekajo ženi državljsko enakoprav-

nost, se danes pri tem sklicujejo zlasti na te-le razloge:

a) s priznanjem političnih pravic ženi bi bila prizadeta družina;

b) žensko udejstvovanje v politiki bi bilo na škodo napredni misli;

c) naša žena še ni zrela za politično življenje;

d) časi so pretežki, da bi mogli delati poizkuse z ženo v politiki.

Ali so ti razlogi utemeljeni?

Ali bi se s pridobitvijo volivne pravice žena res tako vživela v novi položaj, da bi se izneverila družinskemu življenju in bi bilo domače ognjišče na zadnjem mestu? Nikakor ne. Nobena normalna žena ne bo zanemarjala družine in otrok zato, da bo lahko izpolnjevala javne dolžnosti. Družina je nekaj nedojemljivega, skrivnostnega. ki miha vsako ženo in zavzema največ njenih moči. Materinstvo je prirodni zakon, prirodna pravica, prirodna dolžnost, ki je nad vsemi zakoni, pravicami in dolžnostmi, katere je postavil človek. Usoda žene je ljubezen in nobena žena se ne more odtegniti možu, otroku, domu — svoji usodi v kateri koli obliki. Pač pa odpirajo državljanske pravice ženi prav na tej usojeni poti nove strani. Skozi prizmo družine, sedanje ali bodoče, bo žena zagledala svoje nove družinske in socialne dolžnosti. Spoznala bo, da bo prav po teh dolžnostih lahko ustvarjala boljše pogoje družini in izboljšala položaj otrokom. Pri političnem delu bo hodila le ona pota, ki vodijo k ugodnejšemu družinskemu položaju, njene mu in občemu. S političnim življenjem in sodelovanjem bo dvignila svojo osebnost in bo vplivala na moža, da se bo tudi on dvignil nad golo strankarstvo in bo usmeril svojo politično pot proti dejanskemu napredku svoje domovine.

Pomislek, da bi bil ustop žene v politiko na škodo napredni misli, je posledica strankarsko napetega javnega življenja. »Naše žene bi šle kakor slepa čreda za svojimi možmi, pastirji in voditelji« — nas zavračajo iz takozvanih naprednih vrst. Tudi tu je odgovor lahek: prav gotovo bi žene ne bile nič bolj nesamostojne in neznačajne kakor možki! Če bi pa bilo res, da bi usmerile svojo politično pot pod vplivom moža, potem bi itak ostalo sedanje razmerje gla-

sov nespremenjeno. Vsekakor smo po dosedanjih dokazih neznačajnosti in nezanesljivosti, ki so jih dali naši možje, lahko prepričani, da se bodo žene volivke močnejše zavedale svoje politične odgovornosti in da jim bodo družinske in javne koristi več kot strankarski interesi! O tem nas prepričujejo žene po drugih državah. Dasi nastopajo ob volitvah večinoma kot pristajšnje obstoječih političnih strank, se vendar združujejo v enotnem nastopu vsakokrat, ko gre za korist otrok, družine in žene.

Ali je jugoslovanska žena zrela za politično življenje in za nove pravice? Ali se zaveda javne odgovornosti, ki jo nalaga volivna pravica? Ali bo izpolnjevala dane naloge? Na to vprašanje lahko odgovorimo z drugim vprašanjem: Ali so bili naši možki zreli in sposobni, ko so pred mnogimi leti prvič nastopili kot državljanske in politične osebnosti? In koliko je še danes po tolikih letih političnega življenja pri nas možkih, ki usmerjajo svoje politične pravice po svojem lastnem razumu in po svoji lastni odločitvi? Ako možki po tako dolgem izvrševanju politične pravice v veliki večini še danes niso politično dozoreli in potrebujejo nasvetov in napotkov, kako moremo to zahtevati od žene, ki sploh še ni stopila na to široko javno poprišče! Ta ugotovitev pa nikakor ne pomeni, da ženi še ni treba dati pravic, kakor ne pomeni, da bi jih pred toliko leti možkim ne bili smeli dati. Usposobljenost se pridobi šele pri izvrševanju nalog. Kdor si hoče pridobiti znanje in sposobnost, se mora prej učiti in vaditi. Jugoslovanski ženi bo to lahko, saj je dala in še daje dokazov, da ima smisel za socialno življenje, za gospodarstvo, za narodne in kulturne potrebe. Ne samo članice po društvih, tudi naše kmečke gospodinjice so naredile že nešteto skritih človekoljubnih uslug svojim potrebnim sovaščanom. Kako so vodile gospodarstvo po moževem odhodu ali po njegovi smrti! Ste li že kdaj slišali, da je naša mati zapravila otrokom premoženje?

Kako so se izkazale žene pri poklicnem delu? Znana je ugotovitev, da so poštnice in druge blagajne veliko bolj varne v ženskih rokah kot v možkih. Prav tako so žene pokazale smisel za narodnoobrambne potrebe in kulturne dobrine. Med naročniki časo-

pisov in knjižnih izdaj, med obiskovalci gledališča in koncertov so v veliki če ne pretežni večini žene. In končno — ali ne kaže danes sleherna žena prav toliko smisla, zanimanja in zaskrbljenosti spričo političnega položaja kakor moški!

Kako je z izgovorom, da se v teh kritičnih časih ne morejo delati poizkusi s političnim nastopom žene? Ali ne čitamo dan na dan opominov in pozivov, naj se žene pripravljajo in priglašajo za sodelovanje in pomoč v primeru vojne? Črno na belem smo čitali v uradnem glasilu, da je vsaka zdrava žena od 17. do 40. leta zavezanica

pasivne obrambe. Tako nas je država postavila na skrajno točko državljanske enakopravnosti v izvrševanju dolžnosti. Ali ni popolnoma naravno, da izenači žene z moškimi tudi v izvrševanju pravic? Naša žena ni še nikoli v zgodovini in osebnem življenju čutila toliko potrebe po političnih pravicah kakor danes. Ta potreba izvira iz njene državljanske, narodne, socialne in družinske zavesti, in zaskrbljenost za bodočnost svoje zemlje in naroda. Današnja žena sluti težke čase, zato se smatra odgovorno za usodo domovine in hoče sodelovati pri njeni vsestranski obrambi in zgradbi.

Javni dogodki, ki morajo zanimati tudi žene

Doma:

Jugoslavija si slej ko prej prizadeva, da bi ostala v sedanjem metezu strogo *nevtralna* ter odbija snubljenje raznih front za vojaško sodelovanje. Medtem pa je sklenila gospodarsko sodelovanje z raznimi državami, med temi zlasti z Nemčijo in Anglijo. Vkljub vsej dobri volji, da bi ohranila nevtralnost, je pa vendarle napravila nekatere varnostne ukrepe, podobne kakor druge nevtralne države. Med drugim so dobila mesta nalog za izgraditev zavetišč pred zračnimi napadi, ureditev podstrešij za odstranitev posledic vžigalnih bomb; zaščitni uradi pa se bavijo z morebitno evakuacijo civilnega prebivalstva, zlasti otrok.

Za ohranitev nevtralnosti je izdal ban dravske banovine naredbo, s katero prepoveduje v javnih prostorih sprejemanje glasnih radijskih poročil, dalje prepoveduje nositi kroje, znake in zastave, ki bi pomenile propagando za katerokoli vojskujočo se državo. Strogo je prepovedano *dvigati roko* tako, kakor bi hotel s tem kdo pokazati, s katero vojskujočo se državo simpatizira. Prav tako je prepovedano prepevati pesmi, ki so značilne za eno ali drugo vojskujočih se držav, ter izobešati propagandne slike in časopise, ki bi imeli namen eni ali drugi državi koristiti ali škodovati.

Zaščita otrok za primer vojne je posebno važna. Tudi pri nas so z ozirom na to storili nekatere varnostne ukrepe. Jugoslovanska unija za varstvo otrok je izdelala in predložila ministrstvu vojske in mornarice

celoten načrt za varstvo otrok v primeru vojne. Inspekcija državne obrambe je načrt priznala in izdala poseben pravilnik o zaščiti pred napadi iz zraka, ki podrobno določa postopek za zaščito otrok v vojni. Ta pravilnik ministrstva vojske predpisuje obvezno in neposredno sodelovanje osrednje uprave Unije za zaščito otrok s pristojnimi ministrstvi vojske, socialne politike, notranjih zadev, prosvete, prometa in obvezno sodelovanje banovinskih in krajevnih odborov Unije ter državnih, banovinskih in krajevnih odborov za zaščito pred napadi iz zraka ter naposled mestnih občin. Na osnovi teh zakonskih predpisov se je ustanovil *komite državnih zastopnikov in Unije za zaščito otrok*, ki ga osebno vodi kraljica Marija.

Za izselitev v primeru vojne bi prišli v poštev vsi oni otroci, ki jih roditelji sami ne bi mogli izseliti ali preskrbeti. Te otroke bodo izselili iz ogroženih krajev ter naselili v varnih krajih v otroška zavetišča, kolonije in podobno. Ta prevažna naloga pade v pretežni večini v breme občin s sodelovanjem socialnih, dobroteljskih, strokovnih ter raznih ženskih društev, ki so člani Unije, ter predstavnikov državnih oblasti. Snujejo se posebni odbori, ki bodo zbirali otroke ter jih vodili v pripravljena otroška zavetišča. Zato se mora izvršiti tudi poseben popis vseh otrok, ki bodo v slučaju vojske padli v breme javnega skrbljenja. Odbori pa morajo tudi počevati poedine družine glede zadržanja v primeru vojne: pravočasno je treba poskrbeti pro-

stor, kamor bodo otroke oddali (če ne bodo šli s skupno kolonijo), prav tako jih je treba poučiti o tem, kako naj otroke opremijo in drugo.

Denarna sredstva za stroške izselitve otrok so predvidena z Uredbo o zaščiti pred napadi iz zraka. V kolikor pa ta uredba ne daje zadovoljivega odgovora v pogledu finančnih sredstev, bodo stroške nosile občine.

Gibanje raznih političnih skupin postaja po sporazumu tudi pri nas nekoliko živahnejše — kolikor je mogoče spričo obstoječih zakonov o zborovanjih. Listi poročajo o zahtevah slovenskih demokratičnih skupin, ki se vse zavzemajo za to, da se tudi za Slovenijo uveljavijo isti zakoni kot za Hrvaško ter da se z novimi zakoni zagotovi popolna svoboda tiska, zborovanja, sestajanja in združevanja ter da se omogoči vsem političnim strankam svoboda delovanja in propagande. Prav tako naj se takoj razpišejo volitve v narodno skuščino po demokratičnem volivnem zakonu z enako, tajno in proporcionalno aktivno in pasivno volilno pravico vseh polnoletnih državljanov in državljank. — Kadar se bodo uresničile te zahteve, tedaj bomo nedvomno prišle tudi žene do svojih pravic.

Vrhovno sodišče v Ljubljani. S 1. novembrom se preseli iz Zagreba v Ljubljano sedež stola sedmorice, oddelek B, ki pa bo dobil drug naslov.

V Zagrebu in na deželi se je začela akcija za ustanovitev *gospodarskega sveta za banovino Hrvatsko*. Ta ustanova se bo bavila z vsemi gospodarskimi vprašanji, v prvi vrsti pa z vprašanjem načrtnega gospodarstva.

Na Hrvatskem sočasno prepovedani vsi shodi na prostem in v zaprtih prostorih. S to uredbo hočejo preprečiti rovarjenje proti ureditvi novih razmer ter osebna obračunavanja, ki zavzemajo posebno za prizadete nerazveseljiv obseg.

»*Hrvatski junak*« se imenuje nova hrvatska telovadna organizacija.

Progo Čakovec—Dolnja Lendava prevzame zopet zagrebška železniška direkcija.

Naši za mejami

Za naše težke trenutke v bodočnosti. Ameriške Slovenke, združene v Slovenski

ženski zvezi, so z veseljem sprejele poziv Izseljenske zbornice in Rafaelove družbe, naj zbirajo gradivo za izseljenski muzej, ki se ustanavlja v Ljubljani. Proglas ugotavlja veliko versko in politično, pa kulturno, narodno in gospodarsko delo naših izseljencev v korist Združenih držav. V izseljenskem muzeju bodo zbrani vsi dokazi in spomeniki tega velikega dela in poznejši zgodovinarji bodo našli tu vse vire in podatke.

»Vi boste pomrli, vaši otroci ne bodo znali ceniti tega dragocenega materiala in pometali ga bodo proč. Za nas tu doma pa pomenjajo ti dokazi ogromno bogastvo, ker bomo z njimi lahko dokazali Zedinjenim državam veliko delo, katero je naš narod po svojih izseljencih izvršil zanje v njihovih najtežjih dobah kulturnega in gospodarskega razvoja. To pomenja za domovino veliko bogastvo tudi radi tega, ker lahko pridejo tudi v bodočnosti še trenutki ko bomo dokazali vaši državi, da nam je dolžna pomagati nas ščititi in se potegniti za naše pravice. Za časa svetovne vojne je vaš veliki predsednik Wilson že enkrat zastavil svojo odločilno besedo za nas. Tako se lahko zgodi, da se bodo v bodočnosti taki trenutki ponavljali, ko bo naš narod nujno potreboval prijateljstva in zaščite vaše velike države. Zato je nujno potrebno, da zberemo vse te dokaze tu doma.

Pr pripravljamo tudi posebno knjigo v angleščini in slovenščini pod naslovom »Kaj so Slovenci naredili za USA?«, da bomo dali vaši državi nekak račun, ki ga nam naj plača s tem, da bo našemu narodu in naši državi ohranila vsekdar svojo naklonjenost. Pa tudi za vašo mladino je to nujno potrebno. Ko boste vi polegli v grobove, naj vaši otroci čitajo, koliko ste dobrega storili za USA... Rafaelova družba v Ljubljani se predvsem obrača na vas in vas prosi, da bodite tudi ve take velike slovenske matere, ki boste prav razumele veliko skupno dolžnost sedanjega časa. Vsaka izmed vas naj bi v svoji naselbini začela to delo in navdušila zanje tudi druge rojake, da se bo v resnici zbralo čim največ tega materiala v izseljenskem muzeju.«

Ameriške žene na strani Kitajske. Pred kratkim je poslala žena kitajskega generala Čangkajšeka po radiu poziv vsem demokratičnim državam, naj bojkotirajo Japonsko

in s tem pospešijo konec vojne. Med drugim je rekla: »Po dveh letih nas Japonci niso premagali. Svarim pa vas pred njihovimi napadalnimi nameni. Cilj Japoncev je zagospodarjenje v Aziji in iztrebljenje vseh inozemskih interesov na Vzhodu. Prvi korak za doseg tega cilja je bila zasedba pokrajine Manžukuo pred 8 leti. Sedaj skušajo uveljaviti svojo moč nad nami, a demokratske države lahko preprečite to z bojkotom.« Ameriške žene so ustanovile posebno skupino za organizacijo bojkota in so sporočile kitajskim ženam, da so simpatije ameriškega ljudstva na njihovi strani in da bodo tudi ameriške žene storile zanje vse, kar bo v njihovih močeh.

»Koroški Slovenec« piše: »... V nas se vzbuja silna želja po narodni samoohranitvi. Hočemo, da bi še naprej ostala zemlja, katero posedujemo, slovenska in da bi se še naprej glasila slovenska beseda po naših vaseh in v naših dolinah, se še častila zgodovina tisočletnega rodu pred nami, da bi nas še vedrili slovenska pesem in slovenska igra ter učila slovenska knjiga.«

Slovenski gospodinjski tečaj na Koroškem. S 1. novembrom se otvorita v Št. Jakobu v Rožu gospodinjstva tečaja, kjer se gojenkam nudi vsestranska gospodinjstva izobrazba, na željo pa tudi pouk v glasbi in petju.

Osrednja kulturna organizacija gradiščanskih Hrvatov je morala odpovedati svojo glavno skupščino zaradi izrednih prilik v Nemčiji (vojne). Skupščina je hotela biti manifestacija hrvatstva, izraz volje hrvatskega naroda v tujini, da hoče svoj jezik ter svojo samoniklo kulturo dalje gojiti. Zasluga tega društva je, da se je zadnji čas narodna zavest gradiščanskih Hrvatov močno dvignila.

Po svetu:

V ospredju svetovnih političnih dogodkov stoji diplomatske akcije *sovjetske Rusije*, ki je postala važen činitelj v evropski politiki. Razne države pošiljajo svoje odposlance sklepat pogodbe s sovjetsko velesilo. Tako je bil zadnji mesec *nemški zunanji minister Ribbentrop* že drugič v Moskvi, da uredi razna vprašanja, ki zadevajo Nemčijo in Rusijo. Treba je bilo določiti dokončno mejo med obema državama po delitvi Poljske. Poleg tega sta obe vladi

sklenili, da se bosta med seboj podpirali in bo Rusija izvažala v Nemčijo svoje odvisne strovine. Nemčija ji bo pa dobavljala industrijske izdelke.

Istočasno, ko se je mudil nemški zunanji minister v Moskvi, je pa sklenila Rusija pogodbo tudi z *Estono*, ki omogoča Rusiji, da postavi na estonski obali svoja vojna pristanišča in si utrdi dva estonska otoka. Tudi estonske železnice so ji v primeru vojne na razpolago. Podobno pogodbo je sklenila Rusija tudi z *Litvo* in *Letonsko*, prav tako pa se že vrše pogajanja s *Finsko*, ki pa se upira ruskemu vplivu. Za Finsko se zavzemajo vse tri skandinavske države (Švedska, Norveška, Danska), ki so imele konferenco v Stockholmu. Finska upa, da bo Rusija spoštovala njeno neodvisnost. S temi pogodbami postaja Rusija odločilna sila v prej izključnem nemškem Baltiku.

Prav tako je skušala Rusija napraviti daljnosežne pogodbe tudi s *Turčijo*, s katero so bili pa razgovori 17. oktobra nenadoma prekinjeni in je turški zunanji minister Saradzoglu odpotoval iz Moskve v Ankaru. Turško uradno pojasnilo pravi, da zato ni moglo priti do pogodb, ker je Rusija stavila take predloge Turčiji, ki jih ni mogla sprejeti, ne da bi kršila obveznosti svojih pogodb z Anglijo in Francijo. Ruske zahteve da tudi niso v skladu z zunanjo politiko, ki jo hoče Turčija uveljaviti v bodočnosti, kakor tudi ne s položajem, ki ga ima Turčija v Dardanelah. Turški odnosi z Rusijo pa ostanejo še nadalje prijateljski.

Po prekmitvi turško-ruskih pogajanj se je turška vlada odločila, da takoj podpiše *pakt o medsebojni pomoči z Anglijo in Francijo*. Ta pogodba določa medsebojno pomoč v vojaškem, gospodarskem in finančnem oziru. V primeru kakršnega koli napada bo sledila avtomatična medsebojna pomoč, dalje je obvezana Turčija priskočiti na pomoč Angliji, če bi morala izpolniti obveznosti, ki jih je dala Rumuniji in Grčiji. Končno vsebuje pogodba tudi diplomatski posvet o vseh vprašanih, ki se tičejo *Balkana*.

»*Vsi Nemci morajo biti združeni v nemški državi.*« Med pogoji rusko-nemškega sporazuma je bila tudi *ureditev manjšinskih vprašanj na evropskem vzhodu in jugo-*

vzhodu na podlagi izseljevanja. Na podlagi tega sklepa se bodo izselili iz sovjetske Rusije v Nemčijo vsi Nemci, ki so bili tam naseljeni že stoletja. Prav tako morajo v Nemčijo vsi nemški kolonisti iz vseh baltških držav in so se povečini že vselili v deželo svojih očetov. Ko bo izvršena izselitev iz severnih evropskih držav, pridejo na vrsto Nemci iz Madžarske, Jugoslavije, Rumunije in ostalih balkanskih držav. Izseliti se bodo morali vsi pripadniki nemške narodnosti. Tisti, ki bi izselitev odklonili, bodo izgubili pravico do manjšinske zaščite, češ da so se odpovedali nemški narodnosti. (V Jugoslaviji pride v postev 600.000 Nemcev za izselitev, ki pa ne kažejo posebnega navdušenja za »Heimkehr«.)

O vzrokih za izselitev nemških manjšin iz tujih držav poročajo listi po informacijah iz Nemčije: Nemčija smatra svoje meje v Evropi kot dokončane, zato hoče rešiti tudi manjšinsko vprašanje, kajti ni mogoče dopustiti, da bi Nemci kjer koli ostali za vselej narodna manjšina. Vajnejši pa je gospodarski vzrok. Nemčija mora namreč surovine plačevati v devizah, to je v gotovini,

zato je prisiljena preskrbeti si te devize na nov način in v tem je globlji vzrok izselitve nemških narodnih manjšin iz prizadetih držav. Njihova posestva, podjetja in dobroimetja v bankah se bodo zamenjala za devize, s katerimi bo Nemčija mogla plačevati dobave iz teh držav. Premoženje Nemcev v Madžarski, Jugoslaviji in Rumuniji je preračunano na več milijard mark in s tem bo Nemčija za daljšo dobo popolnoma preskrbljena z dobavami življenjskih potrebščin, ker tudi te države same ne morejo plačati vse nemške posesti v gotovini. Izseljenci pa bodo dobili v Nemčiji odškodnino za vse, kar so pustili v stari domovini.

Na zahodni fronti se vojna nadaljuje. Po zasedbi Poljske je Hitler v svojem govornu ponudil zapadnim velesilama mir, ki sta ga brez oklevanja odbili, ker ne moreta več verjeti mirovnim zagotovitlom Nemčije in tudi ker sedanjega stanja v Evropi (Poljska, Češka!) ne moreta priznati. Zato se vojna na kopnem, v zraku in na morju nadaljuje. Nemci so prvič poskusili ob Mozeli in Sari večji frontalni napad na francoske postojanke, a so bili odbiti z znatnimi izgubami.

Umetnost

Uprizoritve v ljubljanskem dramskem gledališču

K. V.

Prva letošnja predstava v naši drami je bila žaloigra »Kacijanar«. Napisal jo je naš talentirani, že skoraj pozabljeni dramatik Anton Medved. Mnogo bolj kot »Kacijanar« si je utrla pot pri nas Medvedova drama tudi v verzih »Za pravdo in srce« ki je še danes stalno na programu slovenskih podeželskih odrov. Medvedov »Kacijanar« je doživel krstno predstavo pred dvajsetimi leti v ljubljanski drami in je nedvomno pomenil velik moralni uspeh. Slovencem, zavedni ljubljanski publikli pa je bil v toplo narodno pobudo.

Dramska kromika »Kacijanar« prikazuje v verzih zgodbo junaka Kacijanarja v odporu proti habsburškim oblastnikom in hkratu v borbi za osebno srečo v ljubljenu družini, oboje se mu pa skrha ob nestalnosti človeške ljubezni in vdanosti. Meč fanatičnega morilca Hajziča, ki mu vodi

roko Katarina Frankopanka, mu prekine načrte prav v trenutku, ko hoče odpotovati v Carigrad, da se tam v nekaki krčeviti onemoglosti in zapuščenosti zveže s Turki proti skupnemu sovražniku. — Osebe, ki nastopajo v drami, so nam skoraj vse znane iz zgodovine.

Medvedovo delo prešinja topla misel o narodovi svobodi, bogato je prepleteno s shakespeareškimi izreki in značilnimi mislimi o človeškem življenju, o odnosih, ki jih ustvarja med ljudmi. In nedvomno je v pisatelju živelo močno hotenje prikazati svojemu narodu kos njegove slavne, lepe in tragične preteklosti. Ob vsem tem gledalec skoraj pozabi na strogo literarno plat dela, na tu in tam nekoliko nabrekli dialog, ne moti ga toliko nekam površna psihologija, s katero so orisani predvsem ženski liki. Ob togem, skoraj praznično svečanem dogajanju na odru občudujemo veliki talent, ki je vodil Medvedovo delo in ga uvrstil v skromno galerijo naših dramatikov.

»Kacijanar« ni našel polnega odziva med našim občinstvom, le dijaško stojišče je stalno nabito kar je naši mladini nesporno v globoko priznanje, nam pa v priručno veselje. In vendar je naše občinstvo prese- netljivo hvaležno in vzgojljivo; prav gotovo je začutilo vse kvalitete in odlike Medve- dovega dela, in zna ceniti vso togo lepoto preproste človeške zgodbe junaka Kacijanarja, občuduje prepričevalno igro našega igralskega zboru, ki zasluži toplo občudo- vanje in priznanje. »Kacijanar« bi moral biti stalen program naših dajaških pred- stav, pri katerih bi moglo dijaštvo za- sestiti tudi parter. Le da bi bilo treba naši bodoči gledališki publiki tudi v šoli posve- titi nekaj misli o tej slovenski dramski kro- niki. Morda vsaj tiste misli, ki jih je ob »Kacijanarju« tako lepo napisal dramaturg J. Vidmar v »Gledališkem listu« št. 1. Ne- dvomno bi se tako skromna pozornost naših profesorjev slovenskega jezika na vseh šolah napram slovenskim dramskim prireditvam bogato obrestovala. Na drugi strani pa bi pomnožno zanimanje mladega občinstva in pravilno usmerjeni vidiki za njeno do- jemanje naše dramske literature ustvarilo potrebna tla in dvignilo pogum naši drami, da bi svojemu občinstvu doprinesla čim več vpogleda v domačo dramsko tvornost.

In še nekaj je, mimo česar ne morem: to je veliko priznanje našemu dramskemu zboru. S koliko pozornosti, npora, vztrajne ambicije vzdrže raven naših dramskih pred- stav na svetovni višini vkljub mnogim za- kulnišnim težavam in bridkostim. Morda je malokje tako kot vprav v naši drami res na mestu priručna hvaležnost občinstva igralcem za ves njihov trud in za njih lju- bezen do dela, ki je mnogokrat tako ne- hvaležno in ki tako naglo zapade pozab- ljeni preteklosti kot skoraj v nobeni drugi umetnosti.

»Kacijanar« bo ostal stalno na programu našga narodnega gledališča in bo ena tistih predstav, ki jo bo moral videti vsak naš človek; njegov že skoraj legendarni lik naj bi živel med našim ljudstvom in ljubezen, opomin in pogum.

*

Langerjeva »Številka dvainsedemdeseta« je žena-kaznjenska, ki je do dne, ko se drama prične, preživela 18 let nedolžna v ječi. O

teh preteklih letih ve gledalec le to, da se je Marta spočetka upirala, povdarjala svojo nedolžnost, potem pa se je umirila, postala ena izmed mnogih in v zadnjem času spi- sala igro, ki prikazuje tisto zgodbo, ki jo je pripeljala v ječo. Ob tej igri, ki jo pri- kazujejo sami jetniki, se razvija nadaljni potek dejanja, in prinese številki dvainse- demdeset zadnje zadoščenje v spoznanju, do jo le ljubi človek, ki mu je darovala dve desetletji svojega življenja.

Literarna plat Langerjevega dela priča o silno spretnem odrskem poznavalcu, ki si je zagotovil pri občinstvu uspeh. Vendar, če bi si kdo želel v rasti te zgodbe čiste linearne zgradbe, bo razočaran. Neenako- merno se prepletajo v igri močni poudarki s prozaičnim pripovedovanjem, pisatelj pe- ha gledalca po čudnih ovinkih logične do- slednosti razbolelega čustvovanja do zadnje scene, kjer Marta in Melihar tiho slonita drug ob drugem za zadnje slovo, predno se bosta čez tri leta srečala svobodna pred vrati jetnišnice. Igra pa ima nekaj čudo- vitih dragocenih momentov, kjer je avtor zmo- gel v najpriprostejši človeški misli na- kazati vso lepoto in bolečino človeškega življenja.

Skoraj vso težo predstave je nosila gospa Mira Danilova, ki je za svojo realistično, prepričevalno igro žela zaslužno priznanje. Za njen igralski razvoj pomenja kreacija Številke dvainsedemdeset trden mejnik. Ves ostali igralski zbor pa se je skladno pre- pletal z njeno igro.

Občinstvu pa je igra na svojski način približala življenje ljudi, predvsem žena za zamreženimi okni, ki tako malokdaj misli- mo nanje, ki pa predstavljajo precejšen del žive družbe, v kateri živimo. In mogoče nas je tiho opomnila na žgočo dolžnost vprav žena, ki nam raste do tistih mladih, katere kandidirajo za to izgubljeno živ- ljenje.

*

Shawov »Hudičev učenec« je želel pri našem občinstvu velik uspeh. Za duhoviti dialog aktualne politične zabavljece smo pisatelju vedno hvaležni. Nekoliko v ozadju pa je stala pri »Hudičevem učencu« osnov- na avtorjeva misel o hudiču — očetu vsega zla, ki ga pa njegov učenec — izobraženeč iz človeške družbe, spozna za edinega pra-

vičnega, kajti večina tistih, ki služijo oblastveno priznanemu bogu, so hinavci, sebičneži, ki se love za visoko besedo, pa ji s svojim delom in življenjem ne zmorejo dati vsebine, ker bi terjala od njih žrtev na račun udobja in koristi.

Najlepša postava v tej komediji je nedvomno mlada, lepa pastorjeva žena, ki med verniki edina začuti resnico tudi na drugi strani, in ki si, ujeta v dvojno zanko, ne ve pomoči. Vsa splasena polna bridkega iskanja svoje prave ljubezni, ubira notranjo pot med klicem v sebi in med trdnimi nauki, ki jih ji je dala tradicionalna vzgoja. Tako trdno veže oba človeška pola dogajanja v komediji in riše s svojo igro nežno skico vsakega človeškega življenja. V razumsko zgrajeno igro angleškega klasika je vnesla ga. Šaričeva sladek čar poezije s svojo skladno, harmonično igro, in skoraj si upam trditi, da je bila najlepša, najgloblja in najbolj do dna izpeta nema scena njenega zadnjega odhoda z odra: izpod vešal rešenega moža, ki ga je ljubila, med glasno množico, ki se ji z instinktivnim spoštovanjem umika, v varen dom svojega zakonskega moža. V utesnjeno držo in tiho, omahujočo hojo je igralka vložila z občutjem dovršene plesne umetnice vso negotovost, razbičanost in dragocen ponos razumne, notranje bogate žene, ki pa ji je vprav v zadnjem trenutku pošla moč, da bi ravnala proti družbi. Gospa Šaričeva je z Judito doprinesla novo umetniško v dolgo galerijo svojih odraslih likov, nam v plemenit užitek in lepoti v navidez minljivo žrtev.

*

Četrta predstava v letošnji sezoni je bila »Kozarec vode« francoskega komediografa Scribeja. Vzorna blesteča komedija je pripravila občinstvu dve uri lepe, prijetne zabave in je s tem svoj namen dosegla prav tako kot pred sto leti pri francoskem občinstvu.

Naše slikarske razstave

V Jakopičevem paviljonu je zopet živahno. Četudi so burni dogoki onkraj oddaljenih meja pretresovali celi svet ter so se zbirale tudi pri nas množice za slučaj bojne vihre, so se po počitniškem oddihu odprla vrata ljubiteljem umetnosti. Prvi je

razstavil *Stiplovec* veliko kolektivno zbirko del, kakršne še nismo imeli priliko videti v skupnosti. Razstavljal je navadno manjše število del. Odlikuje se po svojevrstni in mirni tehniki. Poleg oljnatih del je razstavil tudi mnogo lesorezov in risb. Čeprav bi pričakovali, da bi resnost časa ovirala zanimanje in obisk, je bila razstava prav dobro obiskana in upamo, da se bodo njegove razstave zopet kmalu vrstile.

V tesnem Jakopičevem paviljonu je v nedeljo 8. oktobra otvorila svojo V. umetnostno razstavo skupina neodvisnih umetnikov: *Didek, Kalin Boris, Kalin Zdenko, Kregar, Mihelič, Mušič, Omersa, Pirnat, Pregelj, Putrih, Sajovic, Sedej*. Najmlajši član, Evgen Sajovic je prvič razstavil dolgo vrsto slik v svežih in prijetnih barvah. Dela neodvisnih so napolnila vse štiri prostore paviljona. Marsikdo že povprašuje umetnike: koliko klubov obstoja že? Dejstvo je, da nastopajo v razstavah zaporedoma druge skupine, vmes pa posamezni umetniki s kolektivno zbirko umotvorov. Včasih se pa domenita dva ali trije, ki razstavljajo neglede na skupine ali klub. Kdor poseja razstave, bo opazil, da so dela umetnikov glede stremljenja ali smeri skrbno izbrana ter dokazujejo svojevrstni način upodabljanja. Pri mlajših umetnikih se pa često dogodi, da opuščajo značaj slikarstva, ki jim ga je nudila akademija, ter prihajajo na druga izvirna pota. Zato je mogoče, da se skupine razstavljalcev izpreminjajo; tu izgine klub, tam nastaja nova skupina, ali pa se celo obnavlja obstoječa iz prejšnjih let. Vobče pa so klubi in posamezni umetniki včlanjeni v društvo likovnih umetnikov. Označitev umetnin z raznimi slogi ali izmi kakor: kubizem, surrealizem, ekspresionizem, impresionizem i. dr. je danes skoro že odpadla. Ako gledamo umotvore v razstavi neodvisnih, najdemo sledove navedenih izmov v vseh delih. Saj so ravno izmi pridobitev moderne umetnosti in ji dajejo lice sodobnosti. V tem sodobnem umetnostnem upodabljanju igra torej neka druga važnost višjo vlogo: kako pojmuje in izrazi umetnik svojo umetnost danes na podlagi vseh pridobitev zadnjih časov, na podlagi obiskov svetovnih razstav, na podlagi temeljitega šolanja na odličnih umetnostnih akademijah in lastnega

studija. Razlikuje se n. pr. razstava Stiplovska od razstave »Neodvisnih«. Prva je pojav zase, ki učinkuje po svoji osebni noti, da spoznamo takoj delo Stiplovska, četudi variira svoje delo tako močno, da se čudimo, da ga je mogel tvoriti isti umetnik. Značilna je poleg lahke stilizacije, zlasti barvitost v fini skriti lepoti. Razstava kluba neodvisnih ima tudi umovore dvanajstih umetnikov z jako krepkim osebnim izrazom, posameznika. Kaj veže vseh dvanajst umetnikov v celoto kluba, nam pove že njegov naslov. Ne družijo jih slog, umetniško delo vsakega je krepka smer v bodočnost.

Toda medtem ko se družijo nove mlade sile, grabi usodna smrt po svojih zahtevah. Umrl je mlad umetnik France Košir v dobi

življenja, ko se je njegova umetnost bogato razvitala in so se njegove umetniške sile približevale visku. V dolgi težki bolezni je snoval obilne načrte za novo delo, ni mu bilo pa dano, da bi ga bil uresničil. Njegovo mrtvasko ležišče v Skofji Loki je bilo podobno svetišču. Že na stopnišču so slike govorile o njegovi umetnosti. Tragičen pa je bil pogled na lepo kolektivno razstavo skofjeloških hribov, pokrajin, zlasti mirnih tihih voda, ki jih je tako rad in tako izrazilo. Vpadaljal, da je vedno na novo poiskal nov motiv s to lepoto. V sredi vsega dela je ležal na parih. Bil je blag in odličen profesor in bo živel v najlepšem pomenu vseh.

Elpi

Naše žene pri delu

Ne samo za primer vojne, tudi za mirne case ...

Rdeči križ je priredil v Ljubljani že 15 samarijanskih in 7 bolničarskih tečajev, katere je dovršilo približno 800 samarijank in samarijanov. Pred kratkim je Rdeči križ zopet pozval žene, naj se še prijavijo v samarijanske tečaje. Res se je zopet vpisalo nad 500 Ljubljank iz vseh slojev in z najrazličnejšo izobrazbo. Društvo jih ni moglo sprejeti več kot 550, ostale bodo morale čakati na druge tečaje, ki bodo sledili sedanjim. Vsaka udeleženka tečaja se zaveže, da bo dala svoje sposobnosti in znanje na razpolago domovini, če bo prisiljena stopiti v vojno. Ako nam bo usoda prizanesla ta kruti delež sedanjega časa, bodo naše žene prav tako koristno uporabile pridobljeno znanje v fizični in moralni dvig naroda. Vodja samarijanskega tečaja dr. Miss je v otvoritvenem govoru pretresljivo opisal nujno potrebo samarijansko izobraženih oseb:

»Mi smo narod, ki spada po prirastku prebivalstva med prve v Evropi, med prve pa spadamo tudi v razsipanju dragocenega človeškega življenja. Dokler se odpira v naši domovini vsako leto nad 50.000 grobov samo za žrtve tuberkuloze, dokler bo alkohol uničeval stotisoče telesno in duševno, dokler bo naša država v svetu znana kot z malarijo okuzena dežela, v kateri vladajo še takozvane bolezni nečistoče, to

je tifus, paratifus, griza itd., dokler bodo uničevale naš narod v toliki meri spolne bolezni, dokler bo hiral naš narod zaradi pomanjkljive dečje nege, dokler bo izumirala in hiral osnovna celica naroda, družina, je organizacija propagande za samarijanstvo nujna in sveta dolžnost vseh dobrih in plemenitih idealnih ljudi.

Zdravje je naše bogastvo, zdravje ni več zadeva poedince in družine, zdravje je največja javna dobrina, za katero se mora boriti složno in požrtvovalno ves narod. Dolga desetletja so butali valovi tuje sile in pohlepa v mejnike našega naroda. Razbili so se ob krepkih prsih, težkih pesteh in zdravju naših prednikov. Ponosni smo na svojo domovino, čeprav je majhna. Toda zavedati se moramo, da samo zdravim in odpornim sije zarja bodočnosti.

Ucimo se, kako je treba živeti, da ostane nemo krepki, zdravi in odporni. Pridobljeno znanje širimo med ljudstvo. Dolžnost dobrega samarijana je, da odvrača ljudi od slabih, zdravju škodljivih navad in razvad. Alkoholizem je na primer huda rana našega naroda, ki globoko sega v njegovo telo. Prisluhnite in čuli boste pogosto obupen klic na pomoč, klic onih, ki tonejo v alkohol. Pomagajmo, tovariši samarijani! Prva pomoč obstoja v dobrem zgledu. Matere, žene in otroci! klicejo na pomoč. Samarijanstvo ne pozna socialnih razlik. V dobrem delu, za socialne in zdravstvene

dobrine so nam vsi bratje in sestre. Organizirano delo vseh, ki imajo dobro srce, lahko lajša bol, otira solze. Nesebično samarijansko delo lajša bedo in gradi most, ki pomaga premostiti veliki prepad že obstoječe socialne nepravilnosti.

Kako so lendavske učiteljice proslavile dvajsetletnico osvobodjenja Prekmurja? Sklepale so: Svoboda pomeni domovini rešitev šele takrat, če ji obenem omogočijo pogoje za srečen prospeh. Najvažnejši pogoj je nedvomno sposobnost in prosvetljenost ljudi da si znaio sami pomagati, da sprevidijo svoje pogoje in se zavedajo svojih posebnih nalog. To spoznanje je vodilo lendavske učiteljice do zaključka: revščine, počasnega napredka v telesnem in duševnem zdravju, malodušne narodne zavesti je v veliki meri krivda nepoučenih naših mater; zato proslavimo dvajsetletnico svobode na tem polju — pomagajmo prekmurkim materam!

V to svrhu so priredile tečaj, ki so se ga udeležile prav vse učiteljice lendavskega srezja. Vodila ga je požrtvovalna zdravnica dr. Sabina Praprotnik. S pridobljenim znanjem o praktični dežji negi na deželi so se udeležence razšle v svoje kraje s trdno voljo in veliko ljubeznijo do načrtanega dela. Pred odhodom so sklenile, da bodo poučile vsako mater v srezu o pravilni negi dojenčka, da bodo iz vsakega šolskega okoliša obdarile vsaj po eno mater z vso opremo za dojenčka (najmanj 33 mater) in da bodo izdale knjižico z vsemi potrebnimi navodili za matere.

Pri tem delu so našle močno oporo v zdravnici dr. Praprotnikovi. Napisala je besedilo za knjižico in ga podarila učiteljicam. Tako je dobila naša poljudna zdravstvena literatura nov dragocen priradek: »Zdrav in bolan otrok« — poljudno spisana knjižica, dostopna vsaki preprosti materi po vsebini in po ceni. (Broširana din 5.—, vezana din 15.—.) Dobi se v vseh knjigarnah, naroči se lahko tudi pri ge. Štefanki Prešernovi, Beltinci, Prekmurje.

Izkupiček teh knjig bo lendavskim učiteljicam pomagal izvršiti načrt o izobraževanju mater — podpirateljicah treh voglov osvobodjene ožje domovine. Kaj je vsebina knjige? Higijena noseče žene, ravnanje in prehrana, odstavljanje dojenčka, nega otro-

ka, zobovje, bolezenski znaki, znaki in zdravljenje nalezljivih otroških bolezni, nega bolnega otroka, prehrana, kopanje, ovitki, dosedanje napake pri tem delu itd. Dodan je še kratek pregled najnujnejših potrebščin v domači lekarni. Vse je napisano tako priprosto, da bo knjigo s pridom jemala v roko vsaka žena, posebno ona, ki radi revščine ali oddaljenosti ne more klicati zdravnika. Prav tako bo knjiga dober priročnik za vsakogar, ki se zaveda potrebe in dolžnosti, da svetuje materam v podobnih zadregah.

Med učiteljicami iz drugih banovin. Letošnje državne skupščine UJU se je udeležilo precejšnje število učiteljic, bodisi kot delegatkinje, še več pa ostalih, zlasti mladih tovarišic. Med njimi so bile celo pripravničarke iz najbolj oddaljenih krajev, ki so se živo zanimale za vsa vprašanja, obravnavana na skupščini. Posebno rade so poslušale slovenske delegate, čeprav so bolj težko razumele slovenski jezik, ter ugibale, ali je bolj podoben bolgarskemu ali ruskemu.

Takoj po prihodu v Banjo Luko sem se seznanila z nekaterimi koleginkami iz Bosne, Hrvatske in Vojvodine, ki so se zanimale zlasti za naše odseke učiteljic, ki so jih tudi one pripravljale. Že dopoldne prvega dne skupščine so sklicale sestanek, ki se ga je udeležilo okrog sto učiteljic iz vseh banovin, razen iz savske in dravske; te so šle popoldne prispele v Banjo Luko. Na sestanku so sklenile, da se bodo na skupščini obrnile na delegate vseh banovin, naj se povsod ustanove odseki učiteljic, ki naj izdelajo programe v smislu krajevnih potreb. Svojo zahtevo so utemeljevale: Poniževalno je za nas, da bi ne sodelovale v borbi za našo enakopravnost v poklicu. V organizaciji moramo pomeniti živo delovno silo in ne samo mrtve številke ter podpirati organiziranje z delom za dosego naših skupnih ciljev. V ženskih odsekih bomo organizirale izvenšolsko delo za dviganje izobrazbe naših žena, saj leži kakor težka mora na nas dejstvo, da je v naši državi več kot dva in pol milijona nepismenih žena.

kljub tem tehtnim razlogom jih je vendarle skrbelo, kakšno stališče bo zavzela skupščina napram njihovemu predlogu. Rekle so, da gledajo mnogi tovariši s po-

polnim razumevanjem na njihovo stremlejnje. Zato jih je tembolj žalostilo, da so natele pri nekaterih tovarišicah na precejšen odpor. Tekom preteklega leta so bile razposlane vsem učiteljicam v državi anketne pole. Od 1700 učiteljic v državi jih je odgovorilo samo 600, kar pa je za začetek že tudi lepo število. Me teh pol nismo prejele. Skrb naših tovarišic se je izkazala za neupravičeno. Skupščina je zelo lepo sprejela govor učiteljice Miličevićeva iz Vršca, v katerem je utemeljevala potrebo ustanovitve ženskih odsekov. Tudi predsednik dravske sekcije g. Kumelj je govoril v prilog ženskim odsekom, kar so tovarišice vzele z odobravanjem na znanje ter ponovno izrazile željo, da bi bile v stalnih stikih s Slovenkami.

Nekoliko vpogleda v dosedanje delo srbskih in hrvatskih tovarišic sem dobila na sestanku, ki so ga sklicale učiteljice — članice Ženskih pokretov. Njihovo delo v teh društvih je zelo obsežno. Ne streme samo za izboljšanjem položaja učiteljic in drugih poklicnih žena, ampak se zanimajo za položaj vseh naših žena, se bore za izboljšanje njihovih razmer, za njihovo izobrazbo, ter jih žele vzgojiti v zavedne in odgovorne državljanke. Vso pozornost posvečajo socialnim vprašanjem, ki zadevajo v prvi vrsti žene, kakor tudi skrbi za narodno obrambo. Vojvodinka Miličevićeva iz Vršca je poročala, da so v Vršču v zadnjih 6 mesecih priredile gospodinjiski tečaj in tečaj za nego dojenčka, ustanovile telovadni klub, kjer so po vsaki telovadni uri krajši referati in debate v narodno obrambnem smislu. Prirejajo tudi debatne večere, katerih se udeležujejo žene iz vseh slojev. Učiteljica iz Banje Luke je prečitala feljton, v katerem je prikazala vso trdoto administrativnega poslovanja ob sprejemu bolnika v bolnišnico, ko lahko bolnik že umira, pa je važnejši od njega. — srpejemni list. Neka mlada učiteljica iz Bosne je poročala o žalostnem položaju bosanske žene. Ideal sredine, v kateri živi, je po besedah nekega njihovega pisatelja žena, ki raste v kletki, obvarovana pred sončnimi žarki, v svitu mesečine, kakor vila. Vendar jih je čim dalje manj, ki žive tako vilinsko življenje. Gospodarske razmere so prisilile tudi nje, da grédo za kruhom v tovarne, kjer jih

silno izkoriščajo. Prvih štirinajst dni morajo delati brezplačno, češ, da se priuče delu, čeprav ga poznajo že v dveh dneh. Po dobi preizkušnje pa dobe plačo 3—8 din na dan in so zelo potrte, ko mnoge niso sprejete, kajti podjetja sprejemajo zopet druge na preizkušnjo, to se pravi v brezplačno delo. Kot zakonske žene so brez zaščite. Mož jih lahko spodji z najmanjšim vzrokom. Največja njihova nesreča je, da so neuke, nimajo najosnovnejše podlage izobrazbe ter se ne upirajo tradiciji. Učiteljice se zavedajo, da je nemogoče namah izpremeniti težke razmere. Zato so sklenile, da predvsem napovedo boj nepismenosti med ženami. Naglašale so: Ženam je potrebna izobrazba kakor vsakdanji kruh, da se bodo zavedle svojih najosnovnejših človeških pravic ter se borile zanje. Ko pa jih bodo dosegle, jih bodo morale znati ohraniti, ker bodo s tem pomagale ohranjati doletnost in duševno zrelost vsega naroda, ki mu ni potreben nikak vodja.

O uspehih svojega bodočega dela naš budo bosanske učiteljice obveščale. Žele pa si seveda tudi poročil o našem delu.

K. Lukičeva.

Naše babice, ki so združene v »Društvo diplomiranih babic«, se že dolgo bore za izboljšanje gmotnega položaja in za dvig svojega stanu. Vložile so že več vlog, naj bi sedanje občinske babice prevzela banska uprava v svoj proračun in jih plačevala tako, da bo njih obstanek zagotovljen. Preurediti bi se moral tudi davčni predpis, saj plačujejo babice sedaj več davkov kot obrtniki, ki zaposlujejo pomočnike in vajence. Tudi za babice bi se moral določiti pavšalni davek, kakor velja za one obrtnike, ki nimajo pomočnikov in vajencev. Babice zahtevajo tudi zakonito zatiranje babiškega mazaštva, ki je pogubno za življenje mater in otrok. Odkar so pri nas razne bolniške blagajne omogočile ženam brezplačni porod v porodnišnicah, imajo babice manj zasluža. Prav tako rode po ženskih bolnišnicah tudi imovitejše žene, babice pa so brez posla. Zato naj bi porodnišnice sprejemale premožne porodnice le v primeru težkega, resnično nujnega poroda. Taki zavodi so namenjeni v prvi vrsti porodom s komplikacijami in siromášnim materam, ki nimajo doma primerne postrežbe.

Za vse one babice, ki izvršujejo svoj poklic privatno in nimajo lastnega premoženja, naj se uvede obvezno starostno zavarovanje. Ne glede na premoženjsko stanje naj bi dobivale babice brezplačno zdravljenje v vseh javnih bolnišnicah in pri domačih banovinskih in državnih zdraviliščih. Tako pravico ubožnih uživajo že banovinski cestarji, ki so v primeru z bobicami kot banovinski nameščenci mnogo na boljšem. Potrebna bi bila ustanovitev babiške zbornice za vso državo, ki bi obvezno združila vse aktivne babice ter uvedla med nje lovarstvo, red in disciplino.

»Društvo diplomiranih bobic za dravsko banovino« se je ustanovilo, takoj po vojni in praznuje letos dvajsetletnico. Organizacija izdaja svoje glasilo *Babiški Vestnik* in je vključena tudi v Jugoslovanski ženski zvezi. Našim bobicam, ki se tako zavedajo človekoljubnih dolžnosti svojega poklica in nujnih pravic svojega stanu, priskrbeno čestitamo na lepem društvenem jubileju.

Smrt kosi med delavkami naše severne meje

Komaj nekaj mesecev je minilo, odkar se je tudi Ženski svet pridružil čestitkam k sedemdesetletnemu jubileju gospe *Olge Balon Lipoldove*, a danes moramo našim čitateljicam naznaniti njeno smrt. Umrla je dne 19. oktobra t. l.

Malopremalo v primeru z njenimi resničnimi napori, z njenim prizadevanjem, ki je bilo takorekoč nenehno posvečeno vzorom, za katere je živeła. Kajti to delo, dasi jo je vso prevzemalo in ji vzelo mnogo časa in energij, je bilo delo tistih skromnih tihih delavk, ki jim gre za stvar, ne zato, da postavijo v ospredje svojo osebo. Kot javno delavko jo je krasila tista lepa lastnost, ki je tako potrebna vsakomur, ki se posveča javnemu delu: skromnost. Brez te lastnosti se tako rado izprevrže vse delo, ki bi moralo služiti javni blaginji ter višjim idealom v stremenju po osebnem kultu, po osebnih uspehih. In prav ta nesimpatična pogreška, ki tudi med nami, žal ni neznaná — ne med moškimi ne med ženskami —

toliko poštenih ljudi, ki bi bili pripravljene sodelovati, odbija. Zato pa je bila preprosta skromnost Olge Balonove kot javne delavke, tista vez, ki jo je družila z njenimi sodelavkami ter z njenimi sosedi v priskrbenem prijateljstvu, kjer koli je živeła.

Olga Balonova je bila pred vsem nacionalna delavka. To delo je bilo tako rekoč njena dediščina po njeni rodbini, saj je izhajala iz rodu Lipoldov, ki so po lepi Savinjski dolini v najtežjih dneh našega obstanka visoko dvigali prapor slovenske in jugoslovanske misli. Olga je sledila vzorom svojega očeta in deda ter svojih sorodnikov. Kjer se je bilo treba postaviti odločno ob stran nacionalne misli, ni ona oklevala niti trenutek, vedno je bila v prvih vrstah, če je bilo treba moralne vzpodbude ali materialne žrtve. Teh prilik je bilo nešteto, nešteto je bilo korakov, ki jih je zahtevalo tako podrobno delo, ki prečesto ni pokazalo nobenega uspeha, a je zato potrebna temu večja požrtvovalnost. Prav zato je tako delo tako malo vidno, prav zato je tudi tako težko, pokazati pravo podobo take vrste javnega delavca.

En viden spomenik bo pa vendarle vedno pričal o njeni požrtvovalnosti in njenih sposobnostih: to je Počitniški dom za otroke na Bohorju. Ona ni samo med soustanoviteljici tega prepotrebnega zavoda, marveč je tu pokazala tudi svoje izredne gospodarske sposobnosti. Za ureditev gospodarstva tega doma pa ni žrvovala samo nešteto ur, dni in mesecev svojega časa skozi vsa leta, odkar stoji dom, marveč se ni ustrašila niti materialne žrtve. Toda pomagala ni samo z nasveti in s »komandiranjem«, marveč je v tem domu, ki se ji je tako priljubilo ter v sadovnjakih okrog njega, prav poseben del njenih rok.

Kdor jo je osebno poznal, je občudoval njeno vedrost in njeno neutrudno delavnost, ki jo je ohranila do konca. To je bila svojevrstna markantna osebnost in takih je vedno škoda, kadar nas zapuščajo. Dobro je, da je zapustila hčerko, ki je vzgojena po istih vzorih in nadaljuje njeno delo. Njej izrazamo priskrbeno sožalje!

Po ženskem svetu

Najnovejše bolgarske knjige iz ženske literature.

Zlata Čolakova: »Pesem fjorda«. Poto-pisna povest, ki jo kritika jako hvali in jo z veseljem uvršča k dvema prejšnjima knji-gama: »Ravna Dobrudža« in »Bači Kiro«, ki vsebujeta prav tako povesti s potovanja. Čolakova mnogo potuje ter opazuje pokra-jine in njih življenje z očesom in srcem umetnice.

Fani Popova-Mutafova: »Mojster iz Bojanc«. Avtorico pristevajo med najboljše bolgarske pisateljice. Zlasti lepo se ji po-sreči analiza ženske duše (glej primer: »Sle-dovi, ki se ne izgube« ?? štev. Zen. Sveta) in razgrinjanje osebnih izživljanj v stari bolgarski preteklosti.

Magda Petkanova: »Piščali svirajok«. Prvi dve zbirki »Makedonske pesmi« in »Izjubljen kamenček« sta izliv težkih misli, čustev in želja; naslov nove zbirke pa vzbuja sodbo, da se je njena duša nagnila v svet-lejše odnose do življenja. Petkanova je po-leg Bagrjane in Dore Gabe najodličnejša predstavnica sodobne ženske poezije na Bolgarskem; mnoge njene pesmi imajo močne socialne in feministične prizvoke.

Dr. Marija G. Brčova je dvignila ugled bolgarske žene na znanstvenem področju. Pred pratkom je izšel ponatis njenega vi-soko znanstvenega dela »Školjka v antični umetnosti«, ki je izšel v Vestniku Bolgar-skega arheološkega inštituta. Izdaja je raz-košna in opremljena z mnogimi ilustracija-mi. Avtorica je temeljita zgodovinarica in je proučila motiv školjke kot simbol in le-gendo, kot arhitektonski in dekorativni ele-ment v najrazličnejših oblikah in materi-alu tekom vseh zgodovinskih dob. Bolgar-ska akademija znanosti je podelila avtorici za to delo nagrado iz fonda Rade Kirko-vičeve.

Mednarodna ženska zveza za prepreči-tiv vojne. Tik pred izbruhom nemško-polj-ske vojne je predsednica te svetovne ženske organizacije ga. Marta Pol-Boël poslala nemškemu vodji Hitlerju to-le brzobjavko kot nujen poziv 40 milijonov včlanjenih žen po vsem svetu: »V opsednjem trenutku, ko je mir ogrožen, pošilja predsednica Med-narodne ženske zveze, ki združuje milijone

mater in žen iz 35 držav, v imenu drago-cenega spomina na mater Vašega Visočan-stva poziv in Vas prosi, da pristopite k re-ševanju pereče krize po še odprtih miro-ljubnih potih.« Kakor pozivi drugih važnih osebnosti je ostal tudi glas žena brez usepha...

V Sofiji že vozijo tramvaj žene spre-vodnice. Ravnateljstvo sofijske cestne že-leznice je že sprejelo tudi žene v tramvaj-ski obrt. Sprejetih je bilo 30 mladih žen in deklet v pripravljalni tečaj in so potem vse takoj dobile službo. Značilno je, da so se v to prvo skupino tramvajskih nameščenk prijavile žene s srednješolsko izobrazbo.

T. K. D. »Atena« v Ljubljani je imela 7. oktobra t. l. svoj redni nabiralni dan za pomoč pohabljeni deci. Letos je bila z na-biralnim dnevom združena tudi akcija za naše meje. Marljive članice so zbrale okrog *din 10.000*.— in 40 zavojev blaga, ki je bilo izročeno Ženskemu narodnemu svetu za obmejno deco. K temu je »Atena« dodala še večje število knjig.

V znaku »Cvetja v jeseni« je T. K. D. »Atena« na pristrčen način proslavila hkrati kar sedem jubilejev svojih članic, in sicer: 50-letnico svoje zaslužne predsednice ge. *Minke Krostove*, ki dolga leta neumorno deluje v vseh številnih področjih »Atene«; 70-letnico ge. *Auguste Danilove*, naše velike in zaslužne dramske umetnice; 60-letnico ge. *Minke Gašeprinove*, naše rekordne čebelice-nabiralke, ki že dolga leta doprinaša levji delež k vsem narodnim in socialnim zbirkam ženskih društev; 70-letnico ge. *Julke Frejancičeve*, dolgoletne pevke Glas-bene Maticе in predsednice njenega žen-skega zbora, katera ima zelo velike zasluge za svoje društvo; 50-letnico ge. *Albine Po-tokarjeve*, ene izmed najmarljivejših od-bornic »Atene«; 70-letnico ge. *Jakove*, dol-goletne marljive članice, in končno še 15-letnico ge. *Ivanke Turkove* kot požrtvovalne blagajničarke »Atene«. Intimno slavje je še poglobljilo povezanost med društvenimi de-lavkami, da bodo še dalje posvečale svoje moči javnemu delu, ki pravkar stavlja naj-večje zahteve na društvo in posameznice.

Vse navedene jubilarke prosimo, naj sprejmejo tudi naše iskrene čestitke.

Uredništvo.

Mestna hranilnica Ljubljanska

ima
lastnih rezerv okoli Din 25.000.000.—
Nove in oproščene vloge

Din 195.900.000.—

so vsak čas izplačljive brez vsake omejitve

**Za vse obveze hranilnice jamči
mestna občina ljubljanska**

Darovi za tiskovni sklad

Za tiskovni sklad so darovale: po din 16.—: gg. Ivana Majer in Olga Verstovšek; din 12.— ga. Terezija Kosi; din 8.— ga. Felicita Krečič; po din 6.—: gg. Pavla Herlah, Danica Smolej, Mici Poljanšek; din 5.— ga. Olga Zevnik; po din 4.—: gg. Minka Gašperlin, Zofi Kopriva; po din 3.—: gg. Mimi Karlinger, Ana Vecchiet; po din 2.—: gg. Milena Kavčič, Milena Saksida, Marija Jenko; din 1.— g. Vida Sotlar. Vsem cenjenim gg. darovalkam iskrena hvala!

Pred zaključkom leta zaključimo stare račune

December zahteva mnogo izdatkov za družino, zato je najbolje, da se poravna zaostala naročnina še pred decembrom. Prosimo vse zamudnice, da se ravnajo po našem nasvetu. — Vse, ki niste dobile v oktobrski številki priloge za pletenine, ste v zaostanku za celo leto.

Naročnice v inozemstvu!

Prosimo, ne pošiljajte dinarjev v priporočenem, niti v denarnem pismu, ker se domača valuta iz inozemstva zapleni! Pošljite le tujo valuto ali ček.

Uprava.

LJUBLJANSKA KREDITNA BANKA V LJUBLJANI

Podružnice:

Beograd, Celje, Kranj, Maribor, Ptuj,
Rakek, Slovenjgradec, Split, Šibenik,
Zagreb

se Vam priporoča za izvrševanje vseh bančnih poslov

Sprejema vloge na knjižice in tekoče račune
proti najugodnejšem obrestovanju, finansira in-
dustrijo in trgovino, izvršuje nakazila v tu- in
inozemstvu, kupuje in prodaja valute, devize,
vrednostne papirje itd.

Mlade matere,

ki pripravljate perilo
za svojega novoro-
jenčka, naročite si
pri nas polo s 25 mo-
deli in kroji za

vse perilo, ki ga
potrebuje
novorojenček

★

Z naročilom pošljite
din 5.—, lahko tudi
v znamkah

Sveže najfinejše
norveško

ribje olje

iz lekarne

dr. G. Piccolija
v Ljubljani

se priporoča
bledim in
slabotnim osebam

Oddajajo se zdra-
vila na recepte
za vse bolniške
blagajne